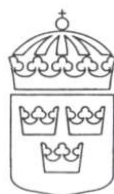

Riksdagens protokoll

1993/94:50

Onsdagen den 12 januari

Kl. 9.00 – 11.09

Protokoll
1993/94:50

1 § Meddelande om val

Anf. 1 TALMANNEN:

Jag får anmäla att val till Europeiska ekonomiska samarbetsrådets (EES) gemensamma parlamentarikerkommitté och till EFTA-staternas parlamentarikerkommitté kommer att företas vid morgondagens sammanträde.

*Svar på
interpellationer*

2 § Svar på interpellation 1993/94:73 om samspelet mellan den ekonomiska politiken och miljöpolitiken

Anf. 2 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Stefan Attefall har ställt fyra frågor till mig angående samspelet mellan den ekonomiska politiken och miljöpolitiken. Jag kommer att besvara dessa frågor kortfattat. En utförligare belysning av dessa frågor görs i finansplanens miljöbilaga "uthållig utveckling".

Finansplanens strategi för en snabb återgång till full sysselsättning bygger på en snabb ekonomisk tillväxt de närmaste åren. Ekonomisk tillväxt är emellertid inte detsamma som ökad välfärd. Välfärden omfattar även andra dimensioner, t.ex. miljön. Syftet med miljöbilagan är att visa hur den snabba ekonomiska tillväxt som är nödvändig för att öka sysselsättningen kan göras förenlig med en miljömässigt hållbar utveckling som innebär att miljöskulden inte ökar. Detta förutsätter bl.a. användning av miljöskatter.

Stefan Attefalls första fråga gäller vilka åtgärder jag som finansminister är beredd att vidta för att ekonomisk utveckling skall debatteras och mätas, inte enbart utifrån BNP-måttet, utan också ur miljö- och naturresurssynpunkt.

Som svar på den frågan vill jag påpeka att det redan pågår ett arbete som syftar till att integrera miljö- och naturresursaspekterna i de traditionella måtten på ekonomisk utveckling.

På förslag av Miljöräkenskapsutredningen (SOU 1991:37) har regeringen lagt ut tre uppdrag som skall leda fram till en bättre belysning av kopplingarna mellan ekonomi och miljö. Naturvårdsverket arbetar med att ta fram ett system av s.k. miljöindex, som skall ge en samlad bild av tillståndet i några svenska ekosystem. Statistiska centralbyrån arbetar med att ta fram fysiska miljöräkenskaper, som skall beskriva flödet av olika miljöförstö-

rande substanser i ekonomin. Slutligen har Konjunkturinstitutet fått i uppdrag att utarbeta monetära miljöräkenskaper, som skall visa miljöförstörelsens kostnader.

Det är min uppfattning att resultaten av dessa uppdrag kommer att avsevärt förbättra våra möjligheter att se kopplingarna mellan den ekonomiska utvecklingen och miljö- och naturresursproblemen, och därmed även förbättra förutsättningarna för en miljömässigt uthållig ekonomisk utveckling.

I en internationell jämförelse ligger Sverige väl framme på dessa områden. Det måste dock framhållas att det i många avseenden handlar om grundläggande vetenskaplig kunskapsuppbyggnad. Vägen till ett färdigt system för löpande redovisning av även ett begränsat urval av miljökostnader torde därför vara ganska lång.

Ett begrepp som snabbt vunnit insteg i den svenska debatten under det senaste året är miljöskulden. Begreppet lanserades i en rapport från Miljövårdsberedningen. Det har även framförts önskemål, bl.a. från Ekonomikommissionen, om en regelmässig redovisning av miljöskuldens storlek.

Jag vill dock i detta sammanhang passa på att understryka att miljöskuldsberäkningarna är behäftade med minst lika stora problem som upprättandet av monetära miljöräkenskaper. Det framstår därför som orealistiskt att Sverige under de närmaste åren skulle kunna redovisa regelbundna, officiella beräkningar av miljöskuldens storlek. Enligt min uppfattning bör intresset i stället i första hand riktas mot Konjunkturinstitutets arbete med att ta fram räkenskaper som visar de löpande kostnaderna för miljö- och naturresursförstörelsen.

Det bör också understrykas i sammanhanget att miljöräkenskaperna inte kommer att ersätta de traditionella nationalräkenskaperna. Avsikten är i första hand att komplettera nationalräkenskaperna med s.k. satelliträkenskaper som innehåller en redovisning av miljöförstörelsens kostnader.

Stefan Attefalls övriga tre frågor handlar om vilka åtgärder jag är beredd att vidta för att de priser som möter ekonomins aktörer bättre skall avspegla den verkliga kostnaden för det vi konsumerar och producerar, inklusive miljökostnaden.

Jag vill börja med att framhålla att regeringen inom kort avser att tillsätta en parlamentarisk utredning som skall utreda förutsättningarna för att belysa problemen med en ytterligare miljöanpassning av skattesystemet.

Utan att föregripa slutsatserna från denna utredning vill jag framhålla några olika typer av åtgärder vilka kan bidra till att införliva miljökostnaderna i prissystemet, utan att detta leder till en höjning av det samlade skattetrycket.

- En möjlig åtgärd är att differentiera skattesatserna efter graden av miljöpåverkan, inom ramen för ett oförändrat totalt skatteuttag.
- En åtgärd som prövats med framgång är att skapa avgiftssystem som innebär att de inbetalda medlen återförs till de betalningsskyldiga. Avgiften på utsläpp av kväveoxid från förbränningsanläggningar är ett exempel på ett sådant system. Avgiftsinkomsterna återbetalas till de avgiftspliktiga i förhållande till mängden nyttiggjord energi.
- Till de mindre beprövade ekonomiska styrmedlen hör system med s.k.

överlåtbara utsläppsrätter, vilka inte behöver inbegripa något skatte- eller avgiftsuttag över huvud taget.

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

- En möjlighet som diskuteras allt oftare är att genomföra en s.k. skatteväxling, där beskattningen av miljöförstörande verksamhet ökas väsentligt för att ge utrymme åt en sänkning av andra skatter, t.ex. på arbete, för att på så sätt förbättra förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning. Samtliga dessa möjligheter bör övervägas.

*Svar på
interpellationer*

Jag vill i detta sammanhang även nämna beskattningen av förmånsvärdet av tjänstebilar. Genom den schabloniserade utformningen är marginalkostnaden för privat körning med tjänstebil i många fall mycket liten. En naturlig utgångspunkt är i stället att förmånen i princip skall värderas till ett belopp som motsvarar de kostnader den skatteskyldige skulle ha haft om han själv svarat för dem. Beredningen av dessa frågor pågår i regeringskansliet så att ett förslag skall kunna träda i kraft den 1 januari 1995. Syftet är att uppnå en mer korrekt beskattning och positiva miljöeffekter inom ramen för oförändrad nivå på beskattningen av tjänstebilar och ett enkelt och obyråkratiskt system.

Jag vill här särskilt kommentera överlåtbara utsläppsrätter och skatteväxling.

Möjligheten att använda utsläppsrätter har utretts av Naturvårdsverket. Utredningen pekade på behovet av ytterligare belysning av ett antal frågor. Det är min uppfattning att utvecklingsarbetet bör fortsätta med sikte på att introducera ett försökssystem med utsläppsrätter så snart som möjligt. Det är också viktigt att skapa system som öppnar möjligheter för handel med utsläppsrätter mellan länder, inom ramen för internationella miljökonventioner.

När det gäller frågan om skatteväxling så kommer denna att behandlas av den utredning som jag nyss nämnde. Det förtjänar dock att framhållas redan nu att en skatteväxling är förknippad med vissa målkonflikter.

För att undvika att skatteinkomsterna minskar drastiskt till följd av en skatteväxling är det nödvändigt att hitta en miljörelaterad skattebas som är relativt stabil. En stabil skattebas är emellertid liktydig med en svag miljöstyrande effekt. En skatteväxling kan dock innebära en samhällsekonomisk förbättring även om utsläppen inte minskar, om skatten motsvarar den samhällsekonomiska kostnaden för utsläppen.

Slutsatsen är att det är svårt att på samma gång uppnå en förbättrad miljö och samtidigt säkerställa den finansiering som krävs för att kunna sänka skatten på arbete.

Förutsättningarna för skatteväxling förbättras om även andra länder ökar sina miljöskatter. Det är därför glädjande att EU i sin vitbok om tillväxt, konkurrenskraft och sysselsättning framställer skatteväxling som en ny intressant möjlighet för att förbättra miljön och minska arbetslösheten i Europa.

Om Sverige blir medlem i EU kommer vi i ökad utsträckning att kunna påverka även andra länder att införa miljöskatter, vilket skulle gagna även den svenska miljön. Över huvud taget är ett ökat internationellt samarbete en förutsättning för att Sverige skall kunna klara dagens och framtidens miljöproblem.

Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Jag vill först tacka finansministern för svaret på min interpellation. Det är ett omfattande svar, och det är till stora delar mycket intressant. Det är ett bra svar att föra en diskussion kring. Jag hoppas att vi som kommer att delta i den här diskussionen kan föra ett konstruktivt resonemang.

Låt mig vara litet personlig och säga att dessa frågor är en av orsakerna till mitt politiska engagemang. Jag engagerade mig i politiken just för att på något sätt kunna medverka till att skapa en ekonomi som är resursbevarande. Det har hänt mycket under 80-talet. Det vill jag gärna säga. Det har varit en positiv utveckling.

Men jag upplever också att vi kanske är inne i ett trendbrott nu, inte minst med tanke på de förhoppningar jag själv har på en utredning som ser över de ekonomiska styrmedlen och skatteväxlingen. En sådan utredning kan, om alla parter är konstruktiva, verkligen innebära ett trendbrott och skapa ett ekonomiskt system som är mer miljövänligt.

Jag kommer själv ihåg hur jag i slutet av 70-talet delade ut flygblad med krav på just skatteväxling, dvs. sänkt skatt på arbete och ökad skatt på miljöfarliga utsläpp. Därför känns det skojigt att vi tar ett steg framåt i den riktningen.

Det var också en utredning som jag och Mats Odell krävde, när vi på DN-debatt i november skrev om just skatteväxling. Vi tror att det krävs den typen av samarbete och noggranna utredningar. Men det krävs också att vi får långsiktighet i den här typen av beslut. Därför är det viktigt att det finns en bred uppslutning bland politiker för detta och att alla parter är med på detta. Jag vill gärna bolla frågan om hur man ser på skatteväxlingsidén och detta att gå vidare med de ekonomiska styrmedlen under en tioårsperiod vidare till Anne Wibble och andra deltagare i debatten. Det är det perspektivet som det handlar om när det gäller att skapa bra förutsättningar och spelregler för näringslivet.

Det finns två diken i debatten om ekonomiska styrmedel och skatteväxling. Det ena är att man tar i så att man nästan kräks för att visa sig så radikal som möjligt, för att uttrycka sig litet kraftfullt. Man glömmer konkurrensförhållanden i omvärlden och omställningsproblem. Man kastar ut barnet med badvattnet.

Det andra är att man problematiserar ihjäl den här idén och bara ser problemen. Detta är litet grand av att gå in på ny mark. Då ser man bara problemen och inte möjligheterna, och ingenting händer. Jag kan skymta litet av den typen av tänkande hos en del politiker i debatten. Jag menar att vi måste försöka jobba konstruktivt. Här har vi en möjlighet att minska beskattningen på arbete och därmed öka sysselsättningen samt att även lägga beskattningen på sådant som vi måste minska.

Jag ser egentligen inte någon principiell skillnad i att lägga beskattningen på miljöfarliga utsläpp, förbrukning av ändliga naturresurser, energiförbrukning osv. jämfört med att beskatta arbete. Den enda skillnaden är att arbetet är en större skattebas. Vi har en gång infört den skattebasen i Sverige, och därför har vi vant oss vid den. Det är det gamla industrisamhällets skattebas vi använder oss av och har fastnat i, i stället för att se de möjligheter som nu

skapas för att lägga tyngdpunkten i beskattningen mera på sådant som vi vill minska. Därigenom kan vi uppmuntra sådant som vi vill slösa på, dvs. arbetskraft.

Jag håller också med om det resonemang som förs i miljöbilagan i finansplanen. Det handlar om att skapa ekonomiska styrmedel för att få ner miljöfarliga utsläpp. Där är vi inne på ett finlir för att hitta de optimala skattesatserna och tekniken. En annan sak är att använda miljöbelastande utsläpp och energiförbrukning som en skattebas likaväl som vi använder arbete som en skattebas. Jag vill gärna se att man jobbar med båda metoderna.

Om vi bara försöker hitta den optimala skattesatsen på ett visst miljöfarligt utsläpp för att få ner förbrukningen exakt till den samhällsekonomiska kostnaden kommer vi att utreda ihjäl oss. Vi kommer aldrig att finna den exakta avvägningen på alla områden, och det kommer att ta tid. Jag tror att vi måste jobba med två områden här. Jag upplever att detta också finns med i resonemangen om den här utredningen och i miljöbilagan. Jag ser mycket positivt på detta.

Låt mig säga några ord om mina frågor. Den första frågan handlar om hur vi skall kunna mäta sambanden mellan ekonomi och miljö och föra debatten om detta. Där har ju Konjunkturinstitutet och SCB olika uppdrag. En fråga till Anne Wibble blir då: När beräknas dessa arbeten vara klara?

Jag vet att en enda person jobbar med detta på KI. Detta är ju ett arbete som inleddes under den förra regeringen. Frågan är om Anne Wibble är beredd att medverka till att mer resurser skapas för att kunna påskynda det här arbetet. Det är ett ganska stort och omfattande arbete som måste få ta sin tid. Men det handlar ju också om hur mycket resurser det här utredningsarbetet får.

Den andra diskussionen kommer att beröras i utredningen. Det kan kanske vara bra att veta när den kommer att dras i gång. Jag ser det som angeläget att den kommer i gång så snabbt som möjligt, men vi skall inte påskynda utredningsarbetets slutförande. Det viktiga med utredningsarbetet är att vi får en bred parlamentarisk uppslutning och att vi får långsiktiga spelregler för näringsliv, privatpersoner och samhällsekonomin i stort.

Jag vill gärna sluta med att koppla den här diskussionen till en artikel som Anne Wibble skrev på DN-debatt för en tid sedan, den 17 november, tillsammans med Lars Leijonborg. Där skriver Anne Wibble att varje politiskt förslag bör granskas med sikte på att tillväxten skall upp. Därmed går arbetslösheten ned.

Det låter vackert. Jag säger inte att det finns något motsatsförhållande i denna formulering till det jag säger nu, men det är synd att vi så ofta fokuserar på just detta i debatten. Jag tycker att formuleringen borde ha varit: Varje politiskt förslag bör granskas med sikte på att få ner de miljöbelastande utsläppen. Jag skulle vilja fråga Anne Wibble om man har sprungit förbi den frågeställningen eller om man upplever ett motsatsförhållande i den frågan.

Anf. 4 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Det är en viktig fråga som Stefan Attefall har tagit upp i interpellationen. Jag delar många av de åsikter som han har framfört här om vik-

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

*Svar på
interpellationer*

ten av att vi hittar system i den ekonomiska politiken som leder till en bättre miljö och framför allt stoppar den förstöring av miljö och naturresurser som vi har sett under mycket lång tid. Jag anser att det är en ganska stor framgång för oss i Centerpartiet att vi i dag har en miljöbilaga i anslutning till finansplanen. Den kopplar sambandet mellan miljö och ekonomi.

Jag anser också att det är en stor framgång att detta med skatteväxling nu diskuteras på allvar. Man har redan börjat ta små trevande steg på det området. Det är också frågor som vi har drivit under mycket lång tid. Det är oerhört viktigt att göra det. Vi har beskattat arbetet mycket högt. Det var kanske riktigt i en situation där vi hade ont om arbetskraft. I dag är det inte riktigt lika motiverat ur den synpunkten. Däremot är det felaktigt ur miljösynpunkt, eftersom det favoriserar miljöstörande energisystem och andra system som tär på våra resurser och på vår miljö.

Utgångspunkten för Stefan Attefalls interpellation var den artikel som finansministern skrev för en tid sedan. Där var kravet på en fyraprocentig tillväxt förutsättningen för att vi skulle komma till rätta med arbetslösheten. Jag vill inte riktigt på det sättet fixera en procentsats för tillväxten i förhållande till hur många arbetstillfällen vi skall få. Ett mer miljöinriktat sätt att arbeta och en skatteväxling kan ge till resultat att vi vid en lägre tillväxtnivå ändå får fler arbetstillfällen. Därigenom skapar vi också bättre förutsättningar för en miljöriktig utveckling.

Finansministern säger i svaret att vi historiskt sammankopplar tillväxt med miljöförstöring. Tyvärr måste man nog säga att det fortfarande är litet grand på det sättet. Förbrukning av naturresurser är också en form av miljöförstöring. Vi kommer inte bort från den situationen förrän vi har ett fungerande kretsloppssamhälle där vi uthålligt nyttjar de resurser som vi har, där vi brukar och inte förbrukar. Då kan vi få en tillväxt som inte tär på miljön och inte innebär miljöförstöring. Försurningen, utsläppen av freoner och koldioxidutsläppen är resultat av den utveckling vi har. Det leder till problem på miljösidan.

Som jag sade är det mycket positivt att vi fått denna miljöbilaga. Det är en första utveckling mot en grön bruttonationalprodukt, en grön BNP. En sådan kan kanske så småningom leda till att vi får naturresursräkenskaper som skulle ge oss en ordentlig bild av hur den nationalförmögenhet som Stefan Attefall skriver om i sin interpellation utvecklas, både när det gäller ekonomi och när det gäller de naturresurser och den miljö som vi har.

En skatteväxling skulle kunna ge betydligt bättre miljö och mer jobb. Den skulle medföra att vi nyttjade mer av biologiskt material i vår produktion, att vi nyttjade återanvändning i betydligt större utsträckning och att förnyelsebara material skulle favoriseras. Det skulle leda till att förbrukningen av naturresurser inte skulle bli så stor och att skadliga utsläpp skulle minska. Det skulle också ge fler jobb, eftersom nyttjande av mänsklig arbetskraft skulle te sig billigare än användning av olika miljöstörande energislag.

En klok vetenskapsman sade i något sammanhang att vi har bara en enda jord och att vi måste vara rädda om den – vi får aldrig någon ny. Han sade också att de naturresurser som vi har på vår jord i form av metaller, olja, åkerjord osv. har vi en gång fått, och vi får aldrig några nya. Därför måste

vi vara rädda om dem och se till att vi brukar dem på ett så rationellt och riktigt sätt att vi inte förstör dem för oss och för våra efterkommande.

Jag skulle precis som Stefan Attefall till finansministern vilja ställa frågan om det ändå inte är möjligt att få inte bara en litet snabbare utveckling av naturresursräkenskaper och en grön BNP utan också en övergång till att bättre beskatta förbrukning av naturresurser och miljöstörande verksamhet och minska skatten på arbete.

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

*Svar på
interpellationer*

Anf. 5 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Stefan Attefall och Lennart Brunander har tagit upp en viktig fråga. Jag tycker som Stefan Attefall också att finansministern har bemödat sig om ett utförligt svar.

Det har nu länge talats om skatteväxling, och även de föregående talarna har tagit upp en sådan. Detta har blivit något av ett modeord, som alla använder. Alla partier i riksdagen, utom möjligen Ny demokrati, och människorna i den europeiska unionen talar om detta. Ett sådant modeord kan uttrycka ett slags kvalitativ förändring i debatten eller en ny inriktning. Det kan här vara fråga om ett intresse som man tror skall ge politiska vinster, förutom lätt insedda fördelar ekonomiskt och för miljöpolitiken.

När nu dessa faktorer sammanfaller är det ingen slump. Det är någonting som är moget för bearbetning, och jag menar att det kan ske ganska omedelbart.

Vad gäller den målkonflikt beträffande det långsiktiga och förutsägbara systemtänkandet om skattebasen som finansministern tog upp i sitt svar menar jag att vi har målkonflikter i samtliga skattebaser. Som Stefan Attefall påpekade har vi vant oss vid att beskatta arbete. Det är en självklarhet. Vi skall naturligtvis också försöka att få den insikten vad gäller sådant som på sikt missgynnar miljön.

Jag menar att vi inte skall överdriva kravet på en omfattande utredning om dessa frågor. Jag ser en stor fara för att vi missar det intresse som finns för begreppet skatteväxling och för den metod som den representerar, om vi nu sätter oss ned och granskar det under lupp utifrån alla tänkbara förutsättningar. Det finns en betydande beredskap och en acceptans för att börja omedelbart. Jag skulle därför vilja få kommentarer från finansministern på vissa punkter.

När kommer utredningen i gång? Kan man säga någonting om de direktiv som regeringen tänker på? Vad blir konsekvenserna om en utredning kommer i gång under våren, men valresultatet kanske leder till ett regeringskifte? Vad gör den nya regeringen?

Det finns mängder av frågetecken, och jag tycker att den effektivaste signalen för en ändring av politiken vore att börja någonstans nu. En ytterligare faktor som talar för att göra någonting omedelbart är samspelet mellan miljöstatsningarna i de här styckena och arbetslösheten. Även därvidlag finns inom landet och på internationell nivå en betydande acceptans av och en förståelse för vad ett sådant här system skulle komma att innebära.

Anf. 6 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Inom miljöpolitiken används olika ord vid olika tidpunkter, och nu handlar det om skatteväxling. Jag hade hoppats och trott att Olof

Johansson skulle besvara denna interpellation, eftersom han i måndags gick ut mycket kraftfullt när regeringen presenterade sin budgetproposition i radion och i andra massmedier. Han talade om att det nu skulle bli ett trendbrott och en skatteväxling. Det framställdes som någonting mycket nytt och mycket annorlunda.

Det var med mycket stor förväntan som jag läste dels det pressmeddelande som så småningom kom, dels bilagan i finansplanen. Den förväntan som jag själv och jag antar också andra hade fått på grundval av de kraftfulla uttalanden som miljöministern hade gjort kom dock något på skam när jag läste vad det egentligen handlade om.

I finansplanens miljöbilaga framhålls på s. 1: "Historiskt sett har många miljöproblem varit intimt sammankopplade med den ekonomiska tillväxten. Med ökande produktion i industrisektorn följde länge ökande utsläpp av miljöfarliga ämnen och även i andra avseenden en negativ miljöpåverkan. Under de senaste decennierna har denna utveckling brutits på flera områden i Sverige och övriga i-länder."

Det var ju ett sant konstaterande.

Också på s. 3 anføres något som jag tycker är värt att citera:

"På förslag av miljöräkenskapsutredningen (SOU 1991:37) har regeringen därför lagt ut tre uppdrag som skall leda fram till en bättre belysning av kopplingarna mellan ekonomi och miljö."

Därefter nämns Statens naturvårdsverk och de andra myndigheter som arbetar med detta.

På s. 7 heter det:

"I Sverige introducerades ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken i mitten av 1970-talet. Användningen har därefter successivt ökat. Det stora genombrottet kom under slutet av 1980- och början av 1990-talet i samband med att Miljöavgiftsutredningen presenterade sina betänkanden (SOU 1989:21, 84, samt SOU 1990:59)."

Man undrar då vari det nya, det stora genombrottet består. Man kan läsa längre fram i denna bilaga att det är att det nu skall utredas. Det är en utredning som är det stora genombrottet. Det var väl inte konstigt om jag och kanske fler då tyckte att den förväntan som vi hade känt föll platt till marken.

Det är inget fel med utredningar – det är inte det jag menar. Men jag hade trott att det skulle komma något större och mer genomgripande än en utredning.

På näst sista sidan i interpellationssvaret tar finansministern dessutom litet grand loven av Olof Johanssons stora utspel. Längre ned på sidan står det skrivet att en skatteväxling dock kan innebära en samhällsekonomisk förbättring även om utsläppen inte minskar om skatten motsvarar den samhällsekonomiska kostnaden för utsläppen. Slutsatsen är att det är svårt att på samma gång uppnå en förbättrad miljö och samtidigt säkerställa den finansiering som krävs för att sänka skatten på arbete.

Jag upplever att man ser på frågan på olika sätt. Olof Johansson var tvärsäker på hur det skulle bli. Finansministern uppvisar en viss tveksamhet och menar att det finns målkonflikter. Det är klart att det gör det.

Jag skulle vilja ställa en fråga till finansministern eftersom det är hon som svarar på interpellationen. Frågan har delvis ställts tidigare, men jag vill till-

föra följande: Har man från regeringens sida samfällt ambitionen att införa skatteväxling?

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

Jag vill också i likhet med Jan Jennehag fråga vilken tidsplan som kommer att gälla. Tre olika myndigheter har redan fått utredningsuppdrag på ganska lång tid. Jag undrar om den parlamentariska utredningen möjligen kan arbeta något snabbare.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 7 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! En av vårt samhälles viktigaste ödesfrågor är att förändra livsstilen hos människor över hela världen, så att mänskligheten inte utnyttjar naturen mer än vad naturen långsiktigt tål.

Från liberal utgångspunkt är troligen den mest värdefulla insats vi kan göra för att uppnå detta att utveckla och börja tillämpa ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Därför är det mycket värdefullt att finansplanen nu innehåller en grön bilaga.

Jag kan instämma i mycket av det som har sagts här tidigare i dag. Jag tycker också att det är väldigt värdefullt att man nämner det svenska deltagandet i EU-samarbetet. Sverige kan säkert göra utredningar som kan bidra till internationell utveckling, både inom EU och inom Förenta nationernas många olika organ.

Skatteväxling har blivit ett modeord, sägs det. Det är väl bra att vi använder det ordet som symbol. Det finns angivet i bilagan till budgetpropositionen att grundtanken med skatteväxling är att uppnå två mål: både en dämpning av miljöfarlig verksamhet och sådant som kan ge effekt på sysselsättningen.

Det är ingen tvekan om att skattesystemet kan ha en stor påverkan både på miljön och på arbetslösheten. Dock blir jag en aning orolig över en mening i bilagan. Man skriver att det inte är självklart att dessa båda mål går att uppfylla samtidigt.

Jag är övertygad om att de går att uppfylla samtidigt om man gör en rätt utformad skatteväxling. Självfallet måste den göras på rätt sätt. Det går naturligtvis att göra saker på fel sätt också, så att man inte uppnår målen. Meningen bekymrar mig något, eftersom den tyder på en sådan tveksamhet. Man säger att det inte är säkert att det går att uppnå målen samtidigt.

Jag är också övertygad om att en eventuell skatteväxling kan påverka de långsiktiga investeringarna såväl inom industrin som inom transportsektorn. Den påverkar balansen mellan vägtrafik och järnvägstrafik såväl för gods som för persontrafik. Den påverkar balansen mellan kollektivtrafik och individuella resor. Det gläder mig särskilt att finansministern aviserar en modifiering av tjänstebilsbeskattningen och att den skall kunna komma så snart att den träder i kraft redan vid nästa årsskifte. Det är ju uppenbart orimligt att marginalkostnaden i stort sett är noll för privatresor med tjänstebil.

Självklart är det viktigt att man utreder noggrant, men varje tidsfördröjning i en sådan här grundläggande fråga påverkar både miljön och sysselsättningen negativt. Därför ansluter jag mig till de frågor som har ställts här, framför allt av Stefan Attefall. När blir utredningarna klara? När kommer det konkreta regeringsförslag? Går det möjligen att påskynda dessa utredningar med hänsyn till den grundläggande betydelse de har?

Även förväntningar om den framtida utvecklingen påverkar självfallet besluten inom näringslivet. Här har finansministern en viktig roll i att sända ut rätt signaler till näringslivet.

Min fråga blir därför: Vilka råd vill finansministern ge till dem som planerar och gör avvägningar som gäller investeringar inom näringslivet?

Om man är klar över i vilken riktning man vill ändra skattesystemet får man inte tveka om att påbörja förändringarna, menar jag, även om man inte exakt kan fastställa hur långt man vill gå. Det bör vara så, att man parallellt bedriver ett grundläggande vetenskapligt arbete. Man kan genomföra den parlamentariska utredning som jag hälsar med tillfredsställelse, men man måste ändå kunna agera i den riktning man vill gå.

Jag undrar därför hur snart konkreta åtgärder kommer att påbörjas på ett något så när systematiskt och medvetet sätt. På sätt och vis kan man väl ändå säga att skatteväxling har påbörjats. Trenden har varit att minska arbetsgivaravgifter och införa miljöskatter. Vi är egentligen i ett slags process av skatteväxling redan nu.

När kommer konkreta och litet mer långsiktiga planer så att man kan se att arbetet görs på ett systematiskt och medvetet sätt och att det ger rätt signaler till dem som planerar investeringar? Det gäller faktiskt både näringslivet och statliga investeringar inom framför allt trafiksektorn.

Anf. 8 SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! Miljöförstöringen och slöseriet med naturresurserna är nu de allvarligaste hoten mot mänsklighetens framtid. Vi har i stor utsträckning köpt vår materiella standard på kredit i form av en miljöskuld – den miljöförstöring och det slöseri med naturresurser som vi har gjort oss skyldiga till.

Alla andra framsteg – kulturella, sociala osv. – blir helt ointressanta om vi har köpt vår materiella standard till priset av en miljö där mänskligheten inte längre kan överleva. Det är inte rätt av oss att lasta över också miljöskulden på kommande generationer.

Detta resulterar i konstaterandet att den viktigaste uppgiften för oss alla är att bekämpa miljöförstöring och hushålla med naturresurser. Där har självfallet vi politiker ett särskilt ansvar. Därför noterar jag med stor tillfredsställelse den uppslutning som nu finns kring användningen av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Det är bråttom. Vi kan inte vänta med att använda något av alla de styrmedel som vi har till förfogande i miljöpolitiken.

Det var redan i mitten på 1960-talet som professor Erik Dahmén myntade uttrycket "Sätt pris på miljön". Det har vi politiker ännu inte vågat göra. Det handlar om politiskt mod – att våga sätta ett pris på det som är så väldigt svårt att sätta pris på.

Det kanske bästa styrmedel vi har i miljöpolitiken är vårt samhällsekonomiska system, dvs. den ramhushållning vi har i detta land. Den kännetecknas av att vi politiker sätter upp ramarna inom vilka ekonomisk verksamhet skall bedrivas. De ramarna skall utformas så, att de i första hand tar hänsyn till miljön och till hushållningen med naturresurserna. Rätt utformade ramar innebär att företagsekonomisk lönsamhet och samhällsekonomisk lönsamhet sammanfaller.

Den styrmedelsarsenal vi har omfattar mycket mer än ekonomiska styrmedel. Det är lagstiftning, reglering, tillståndsgivning, forskning, teknisk utveckling, information osv. Det är viktigt att dessa styrmedel är samstämda, så att resultatet blir harmoniskt. Jag vill gärna använda uttrycket styrinstrument i stället för styrmedel så att det leder tanken till en symfoniorkester.

Ekonomiska styrmedel består av många olika inslag: skatter, avgifter, subventioner och utsläppsrätt, för att ta ett av de exempel som finansministern nämnde i sitt interpellationssvar. De ekonomiska styrmedlen är särskilt bra mot diffusa utsläpp, därför att precisionen i de ekonomiska styrmedlen inte är lika stor som precisionen i t.ex. lagstiftning, reglering och tillståndsgivning. Men eftersom de största miljöproblemen i dag härrör just från de diffusa utsläppen blir ekonomiska styrmedel alltmer aktuella.

Återanvändning är ett bra sätt att hushålla med resurser. Det kan finnas anledning att återanvända en del av de många utredningsresultat som föreligger och de initiativ som har tagits tidigare. Jag har en ganska märklig parlamentarisk bakgrund och fanns med redan 1968. Jag skrev då en motion om användning av skattesystemet som miljöpolitiskt instrument. I den motionen stod att ett sätt att angripa miljöförstöringen som ännu inte använts är att utnyttja skattesystemet som miljöpolitiskt instrument. Vidare stod där: "Enligt vår uppfattning är miljöproblemen nu så allvarliga att tiden är mogen att använda skattesystemet i kampen mot de allvarligaste föroreningarna". Ett av förslagen i motionen var att en utredning skulle tillsättas om revision av skattesystemet i detta syfte.

Det blev så småningom också en utredning om miljövärdens kostnader, i början av 1970-talet. Jag skulle vilja rekommendera återanvändning av mycket av det förnämliga material som togs fram av den utredningen. Jag var dock inte helt nöjd med allt. 1974 var jag tvungen att skriva en reservation till ett delbetänkande. Där står det: "I en aktiv miljöpolitik måste olika styrmedel, såväl administrativa som ekonomiska, utnyttjas odogmatiskt. Allmänt sett måste sålunda beskattningen av produktionen alltmer inriktas på knappa resurser såsom energi och råvaror samt på miljöbelastningen och därmed minska efterfrågan på sådana faktorer. Inom ramen för en oförändrad total skattebelastning kan då t.ex. löneskatten reduceras vilket ökar efterfrågan på arbetskraft."

Fru talman! Det finns anledning att konstatera att det här har gjorts många utredningar och att samstämmigheten över partigränserna nu är mycket stor. Det finns anledning att gå från ord till handling. Vi skall då ha klart för oss att kraven på precision inte är så höga när det gäller ekonomiska styrmedel, därför att styrmedlen som sådana inte har någon hög precision. Det betyder att vi inte kan vänta. Vi måste gå från ord till handling när det gäller att tillämpa ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Jag hälsar med tillfredsställelse den syn som finansministern visar i interpellationssvaret. Jag kan konstatera att företrädaren Gunnar Sträng i en interpellationsdebatt 1967 inte visade samma förståelse.

Anf. 9 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Det var ganska många frågor. Jag tar först några frågor som mera rör det formella – utredningar, direktiv, rapporter osv. – och sedan själva sakfrågan.

Jag tror att det var Stefan Attefall som frågade när den utredningsverksamhet som pågår på KI, SCB och Naturvårdsverket är klar. KI kommer med en delrapport till hösten om de monetära räkenskaperna. Slutrapporten kommer senare. Jag tror att man skall vara försiktig med att ha förväntningar på att alla skall bli klara snabbt. Som jag sade i interpellationssvaret handlar detta mycket om en vetenskaplig kunskapsuppbyggnad. Jag tror dock inte att man skall behöva vänta i fem eller tio år på att över huvud taget kunna utnyttja delresultat. Ett successivt utnyttjande av den kunskapsmängd som byggs upp bör kunna ske, så att man kan nyttiggöra delresultat under tiden och inte behöver vänta i tio år på något slags slutlig Sanning. Jag hoppas att vi kan tillgodogöra oss resultaten successivt.

Det ställdes några frågor om när utredningen om skatteväxling skall tillställas, när direktiven skall finnas klara osv. Som framgår av både miljöbilagan till finansplanen och interpellationssvaret avser regeringen att tillsätta utredningen inom kort. Det är skatteministern som håller i detta. Direktiven kommer på sedvanligt sätt att offentliggöras, så att alla kan ta del av dem.

Det var nog så intressant att höra några av inläggen här. Om jag börjar bakifrån kan jag säga att Sören Norrby talade mycket och inlevelsefullt om att vi politiker måste våga sätta pris på miljön. Jag håller verkligen med om det. Jag upplevde med viss ledsnad att det modet saknades hos två av debattörerna här, när vi så sent som för en månad sedan diskuterade detta med att sätta pris på miljön. Det gällde en litet mindre ökning av bensinskatten. Då vågade inte vare sig representanterna från socialdemokratin eller Vänsterpartiet fullfölja denna verbala uppfattning.

Jan Jennehag undrade hur komplicerat det skulle bli med arbetet i utredningen om skatteväxlingen och dess resultat om det blev en ny regering. Det enklaste sättet att undvika detta är att se till att vi inte får någon ny regering. Då vet vi att arbetet drivs vidare i den anda som finns beskriven både i miljöbilagan till finansplanen och i Miljödepartementets egen bilaga.

Om vi sedan går över till själva sakfrågan är det viktigt att hålla isär två ting. Den popularitet som begreppet skatteväxling har kommit att få beror på att många människor tror att man därmed kan slå två flugor i en smäll. Man kan förbättra miljön och samtidigt få fram flera jobb med i stort sett bara ett instrument. Därför tycker jag att det är viktigt att poängtera att man måste hålla isär dessa båda ting, så att man är säker på att man uppnår det man vill. Det har jag också gjort i svaret. Det framgår dessutom av miljöbilagan till finansplanen. Om man t.ex. lägger över en stor beskattning på miljönegativa inslag i akt och mening att minska miljöförstörelsen, vilket är ett viktigt mål då man använder ekonomiska styrmedel, innebär det att skatteintäkterna där minskar. Möjligheten att samtidigt kraftigt kunna reducera beskattningen på någon annan bas, t.ex. arbetskraft, vilket jag mycket starkt förespråkar, blir naturligtvis mera begränsad. Om man däremot har en stabil miljöbas för att få stabila intäkter, uppnår man inte det miljömässigt intressanta huvudmålet, nämligen att minska miljöförstörelsen. Man får i och för sig in pengar och kan växla mot lägre skatt på arbete, men man når inte miljömålet. Jag tror att man skall vara på det klara med att det oftast inte är möjligt att med ett medel nå mer än ett mål.

Margareta Winberg ondgjorde sig över att vi skulle utreda först osv. Jag

menar att det är viktigt att man faktiskt utreder först vad man skall åstadkomma och hur man skall åstadkomma det. Om jag återgår till vad Stefan Attefall sade, vill jag säga att jag menar att det inte finns något nödvändigt motsatsförhållande mellan tillväxt i vanlig bemärkelse och en miljömässigt hållbar utveckling. Det tycker jag framgår med stor tydlighet av miljöbilagan och regeringens övriga dokument. Det beror på vilka medel vi använder och hur vi sätter samman dem för att nå denna tillväxt eller utveckling. Utveckling är normalt ett mera relevant begrepp. Det hänger samman med vilka medel vi använder och hur vi utnyttjar dem. Jag tycker därför att det är centralt att man vet vad man gör när man ger sig in på att lägga om beskattningen från en bas till en annan.

Självfallet tillsätter man inte en utredning och gör ett stort nummer av detta utan att mena allvar. Om alla var helt ointresserade av frågan om skatteväxling skulle vi inte tillsätta någon utredning. Att denna utredning tillsätts är ett mycket klart uttryck för regeringens ambition i detta avseende.

Anf. 10 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Jag vill gärna tacka alla som har deltagit i debatten än så länge. Det är skojigt att vi har fått en bred uppslutning i debatten och att vi dessutom i stor utsträckning har fått en bred uppslutning kring viljeinriktning och liknande saker.

Jag vill göra några kommentarer till de inlägg som har gjorts.

Jag tror att det var Margareta Winberg som ställde några frågor kring tanken på en utredning och – som Anne Wibbe också nämnde – kanske ifrågasatte vitsen med en utredning. Det intressanta är väl i så fall vad Margareta Winberg själv och hennes parti vill bidra med i en sådan här diskussion. Lars Hedfors har nämligen i TT och i Svenska Dagbladet uttryckt en viss tveksamhet kring detta, han har inte haft någon klar uppfattning i fråga om de här behoven och inte heller redovisat några egna ambitioner.

Jag menar att den stora fördelen med ett utredningsarbete är att vi får en konstruktiv process på en bred politisk front. Jag tror att det är ett självändamål, inte minst för att lägga fast spelregler som berör näringslivets investeringar för lång tid framåt. Därför tycker jag att det är viktigt att vi i alla partier går in i det här arbetet med en konstruktiv attityd. Min tolkning är att en sådan finns, men det skulle ändå som sagt vara intressant att höra Margareta Winberg utveckla frågan och kommentera de uttalanden som Lars Hedfors har gjort.

Vi har en marknadsekonomi, och vi har konstaterat att denna är det bästa medlet för att skapa välfärd och ett effektivt resursutnyttjande. Men marknadsekonomin är inte perfekt eller fullkomlig. Det krävs politiska ingrepp för att marknadsekonomin skall kunna fungera bättre. Ett sådant ingrepp är användandet av ekonomiska styrmedel. Marknaden själv kan nämligen inte värdera luftföroreningar, vattenföroreningar, etc., i varje fall inte fullt ut.

I den processen gäller det att försöka se till att marknaden jobbar mer än hittills i miljöns tjänst. Det är på något sätt det som är vitsen. Vi vet emellertid samtidigt att höga skatter försämrar marknadens funktion. Därför är skatteväxlingen så viktig. Den innebär att vi flyttar om beskattningen. När frågan om ekonomiska styrmedel har tagits upp i miljödebatten har det hit-

tills handlat om att öka på skattebördor för näringsliv och privatpersoner, men det är inte på lång sikt någon framkomlig väg. Jag ser som det viktiga att vi kan hitta en modell för att skjuta över tyngdpunkten i skattesystemet från arbete och mot miljöbelastande utsläpp.

Jag kommer då in på frågan om skattebaser, som Anne Wibble tog upp och som också är en viktig diskussion. Jag tror att man skall jobba på två sätt, vilket man också resonerar kring i budgetpropositionens miljöbilaga. Det gäller bl.a. att försöka finna optimala ekonomiska styrmedel för olika sektorer för att få ner utsläppen. Den kvävedioxidbeskattning som så att säga går runt i systemet och går tillbaka till värmeverket är ett utmärkt exempel, som inte ger statskassan några ytterligare inkomster.

Självfallet skall vi jobba vidare på de områdena, men jag tror också att det handlar om att se litet mer grovt på frågan. Då är vi inne på skatteväxling. Vi vet att vi i Sverige inte kommer att få se någon snabb minskning av skattebasen för koldioxid och avfall, utan vi kommer under de närmaste 10–20 åren att producera och släppa ut ganska omfattande mängder koldioxid och avfall. Som jag ser det kan detta faktiskt utnyttjas som skattebaser. Vi får nämligen på lång sikt en förändring i t.ex. teknikutveckling. Vissa effekter sker snabbt, men de stora effekterna kommer efter en litet längre tid. Under tiden kan vi då utnyttja detta som en skattebas.

Om detta innebär att statskassan något minskar sina inkomster, ser jag inte det som helt omöjligt att hantera, eftersom det blir fråga om en långsiktig, successiv anpassning av skattetrycket till en nivå som också är bra för vår samhällsekonomi.

Anf. 11 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag förstår mycket väl att finansministern anser att ett regeringsskifte inte är till fördel för någonting här i landet. Jag tror nog det motsatta. Vi kommer nog inte i dag längre på den punkten.

Vad jag ville framhålla var att det vid ett regeringsskifte alltid finns en risk för att pågående utredningsarbete tappar tempo. Det kan vi väl ändå vara överens om, finansministern?

Om regeringen nu föreslår konkreta detaljer i den här frågan, finns nu ett gyllene tillfälle att få acceptans för detta. Detta gäller inom själva regeringen – efter vad jag har förstått av alla uttalanden finns det icke någon av finansministerns regeringskolleger som skulle motsätta sig detta. Dessutom skulle detta mötas av en applåderande opposition. Vad är mera gynnsamt?

Jag inbillar mig inte att man kan uppnå oförenliga eller antagonistiska mål med samma medel. Men i fråga om mål som till en del sammanfaller kan man naturligtvis hitta konstruktioner som gynnar båda. Man behöver inte ha som ambition att lösa allt. Man kan vara tillfreds med att man angriper ett problem och inser att det går i en positiv riktning. Precis som Sören Norrby sade är det klart att en sänkning av priset på arbete enligt gängse ekonomisk teori kommer att innebära att efterfrågan på arbete också ökar. Det är det jag menar.

Från oppositionens sida vill vi gärna ha förslag. Saknar regeringen idéer och förslag, finns en del att hämta hos oppositionen. Det är bara att sätta i gång. Vi kommer därmed att kunna lägga en bit bakom oss. Det är också

väldigt viktigt för framtidstron och för att – som jag nämnde i mitt tidigare inlägg – omgivningen skall veta i vilken riktning utvecklingen går, eftersom man inrättat sig efter det som framöver kommer att bli gängse kultur.

Även om det är fråga om små och i ett större sammanhang kanske inte särskilt långtgående detaljer, är det ändå en signal. Sådana signaler är viktigare än att vi säger att vi nu skall sätta oss ner och prata om något som vi i stort sett är överens om.

Anf. 12 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Jag delar finansministerns uppfattning att det skulle vara ett ganska våghalsigt experiment att nu byta regering, eftersom regeringen ändå har kommit en bit på väg i detta arbete och det faktiskt nu har hänt mer på den här fronten än vad det har gjort på mycket länge. Det är nog ganska riktigt att tala om ett trendbrott på det här området. Detta gäller inte minst i fråga om synen på miljön och arbetet för att förbättra miljön.

Margareta Winberg sade att skatteväxling är ett modeord. Skall jag utnämna något modeord i det här sammanhanget, är det kretslopp. Skatteväxling är ett medel för att uppnå sådant som vi vill att ett fungerande kretsloppssamhälle skall innehålla, nämligen att de resurser som finns nyttjas på ett riktigt sätt, att de återanvänds och att de naturresurser som finns inte förbrukas utan brukas.

Jag delar också finansministerns uppfattning att det faktiskt är ett bekymmer att få skattepengarna att räcka. Det är naturligtvis på det sättet. Rent matematiskt kan det bli ett bekymmer. Men det är naturligtvis också ett bekymmer att inte göra någonting, eftersom miljöförstöringen kostar pengar. På sikt minskar miljöförstöringen även statens inkomster, och framför allt minskar den den resurs vi har att arbeta med. Därför är de här åtgärderna nödvändiga, för att vi på sikt skall få en bättre fungerande ekonomi. Vi får på detta sätt också en stabilare ekonomi för samhället.

En annan sak som finansministern berörde i sitt svar var tanken på att få fram den verkliga kostnaden för en produkt. Det får man inte förrän produkten också bär kostnaderna för den förbrukning av ändliga resurser som nyttjandet av produkten innebär och också den miljöförstörelse som produkten i sig ger. Jag är alldeles övertygad om, att om kärnkraften skulle få betala sina verkliga kostnader hade vi inte haft någon kärnkraft. Jag är också övertygad om att väldigt många saker som transporteras långa vägar skulle få ett helt annat pris om man fick lov att betala den verkliga kostnaden för transportererna. Det gäller särskilt produkter som åker fram och tillbaka gång på gång, vilket vi ser att en del gör. Styrmedlen är alltså viktiga.

Jag skulle också vilja ställa ett par frågor till finansministern om resonemanget kring överflyttningsbara utsläppsrätter och handeln med utsläppsrätter. Har vi de förutsättningarna i Sverige? Är Sverige så stort, och har vi sådana områden så att vi skulle kunna hantera det här? Hur skulle vi kunna gå till väga för att skapa ett system som samtidigt innebär en miljöförbättring? Om vi bara handlar med utsläppsrätterna, får vi ju ett status quo, och det kan vi inte vara nöjda med.

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

*Svar på
interpellationer*

Anf. 13 MARGARETA WINBERG (s):

Fru talman! Nej, finansministern, jag ondgjorde mig inte över utredningen som sådan. Vad jag uttalade mig om var den förväntan som hade blåsts upp om att vi nu skulle få ett trendbrott när det gäller skatteväxling och att det trendbrottet skulle bestå av en utredning. Här har alla – möjligen med undantag för Lennart Brunander – mycket tydligt sagt att vi, som Lennart Fremling uttryckte det, redan nu är inne i ett slags process. Därför tyckte jag också att miljöministern i viss mån uppträdde i lånta fjädrar i intervjuerna i radio, TV och tidningar i måndags.

Vi är redan nu inne i en process, sade Lennart Fremling alltså. Jag skulle då vilja fråga finansministern: Hur kan man gå vidare i den processen? Finansministern eller skatteministern tillsätter visserligen en utredning, men ni har säkert funderat över hur man kan utveckla detta ytterligare. Jag delar finansministerns uppfattning om de målkonflikter som finns. De gör inte det hela enklare.

Det finns människor, både här hemma och utomlands, som har försökt titta närmare på dessa målkonflikter. Man har då kommit fram till att det finns ett tak – man har uttryckt det i procent – för hur mycket av belastningen på arbete som man kan flytta över till miljön. Jag undrar om finansministern har någon uppfattning om hur stor del av skattebelastningen på arbete som skulle kunna göras om till skattebelastning på miljöstörningar. Hur stor del skulle det kunna röra sig om för att man skall kunna få de dubbla effekter som vi alla eftersträvar?

Finansministern sade att vi inte ställde upp för någon månad sedan. Men det vi diskuterade då var kanske inte miljöreformer. Vi sade då – och vi vidhåller det – att tidpunkten kanske inte var den bästa för att dra in pengar för konsumtion. Avsikten med den ökade bensinskatten var ju att åstadkomma en budgetförstärkning och inte en miljöreform.

Jag har från kds fått frågan vad vi själva gör. Ja, vi diskuterar det här väldigt livligt i vårt parti. Vi inser att en bensinskattehöjning – för att återknyta till det – är en väldigt enkel och bra metod för att styra utvecklingen mot andra trafikslag än vägtrafik. Vi funderar då på hur man skall kunna göra detta utan att de bygder drabbas där man faktiskt måste ha en bil, där det inte finns kollektivtrafik. Kan man på något vis återföra pengarna till de personerna eller till de bygderna? Skall man ha gränser, zoner? Det tycker jag själv kanske inte är så klokt. Skall det hela ordnas på elektronisk väg, t.ex. med kort, eller hur skall det gå till? Samma diskussion för vi när det gäller energin och när det gäller jordbruket.

Jag skulle kunna returnera frågan till kds: Vad har ni för syn på i synnerhet bensinskatten, energin och kanske också jordbruket i framtiden? På jordbrukets område har ni ju inte precis visat framfötterna i det här avseendet.

Anf. 14 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! Varje förändring har naturligtvis många effekter. Därför förstår jag inte varför det skulle vara så svårt att tänka sig att man med skatteväxlingen samtidigt kan uppnå en miljöförbättring och en ökning av sysselsättningen, om man utformar den på rätt sätt. Jag tycker att allt tyder på att det bör gå att uppnå detta.

Jag förstår i och för sig att finansministern värnar om en stabil skattebas. Men scenariot att skatteintäkterna måste minska förstår jag inte riktigt. Det måste ju bero på hur man beräknar de dynamiska effekterna när man inför skatterna. Om man plötsligt inför en miljöavgift kommer intäkterna naturligtvis att minska successivt när utsläppen reduceras, men sedan kommer man väl att nå en nivå där intäkterna ligger och där det pris som då har uppstått är rimligt för exempelvis den industri som är verksam.

Jag tror säkert att Finansdepartementet kan göra en rimlig beräkning av de dynamiska effekterna och på så sätt komma fram till en skattesats. Den skattesatsen kanske bör sättas så att den successivt ökar. På så sätt kan ju också intäkten hållas någorlunda konstant över åren. Det ligger i själva verket dessutom ett värde i att skattesatsen på ett visst miljöutsläpp ökar – då kan företag och andra successivt anpassa sig till de förändrade omständigheterna. Därför skulle jag vilja höra vilka signaler finansministern vill ge till dem som planerar och gör avvägningar för olika investeringar.

Anf. 15 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! Jag skulle vilja att vi tog upp själva BNP-begreppet till granskning i den här debatten. Den ekonomiska politiken har nämligen ett lätt definierat mål, men miljöpolitiken har inte en likadan siffra. Al Gore skriver i sin bok Uppdrag jorden att det ekonomiska systemet lider av partiell blindhet. Jag tycker verkligen att det är så, att traditionella ekonomer inte förmår se helheten.

Eftersom finansministern påstår att det inte finns någon motsättning mellan tillväxt och miljö och att det beror på hur vi når denna tillväxt vill jag fråga finansministern: Vilka delar i tillväxten är negativa för miljön? BNP räknar ju miljöskador som en pluspost i tillväxten. Därför kan resultatet bli väldigt konstigt, exempelvis när vi har en ökad tillväxt med en procentsiffra – nämligen 4 % – som mål och inte skall ta hänsyn till hur denna tillväxt uppnås.

Ur Al Gores bok skall jag citera några saker som det kanske kan vara bra för finansministern att fundera över:

--- ”kapitalismens seger över kommunismen får inte bara leda till att vi som tror på den förfaller till självbelåtenhet. I stället måste vi inse att västvärldens triumf – på grund av att den ökar sannolikheten för att resten av världen kommer att anta vårt system – innebär ett stort ansvar och en förpliktelse att rätta till den förhärskande marknadsekonomis fel och brister.

Den bistra sanningen är att vårt ekonomiska system lider av partiell blindhet. Det ser vissa saker men inte andra. Med yttersta noggrannhet mäter det och håller reda på värdet av sådana ting som är av betydelse för köpare och säljare --- . Men det händer ofta att dess invecklade beräkningar helt och hållet förbiser värdet av andra saker, sådant som är svårare att köpa och sälja.”

Litet senare granskar han det mest grundläggande måttet på ett lands ekonomiska tillstånd, BNP, närmare. Han tar ett par exempel – skövling av regnskogar och olämpliga metoder inom jordbruket i USA – och så konstaterar han: ”I praktiken betraktar BNP den snabba och hänsynslösa skövlingen av miljö som något bra!”

Jag tycker att det är mycket olyckligt att vi fortfarande har ett så bristfälligt mål för den ekonomiska politiken som en ökad tillväxt av BNP. Det kan vi inte fortsätta att ha så länge till, om vi verkligen skall ha en bättre framtid, en god utveckling av miljön och ekonomin i Sverige och i världen.

Anf. 16 SÖREN NORRBY (fp):

Fru talman! Ibland tror jag att vi politiker måste lära oss att litet bättre klara det som kan kallas systemanalys, dvs. att överblicka effekterna av våra beslut. Det behövs när det gäller miljöskatter och miljöavgifter. Men framför allt är det viktigt, tror jag, att vi sorterar upp dessa styrmedel i två grupper, nämligen för det första de finansierande skatterna och avgifterna och för det andra de styrande. Ibland sammanfaller dessa funktioner.

Om man bara sorterar upp skatter och avgifter i två högar upptäcker man att man till skattebasen kan föra sådant som är finansierande, dvs. belastar sådan verksamhet, sådana utsläpp, som vi kommer att ha under överskådlig tid. Ett bra exempel på det är koldioxidskatten. De styrande skatterna och avgifterna är de som skall avskaffa sig själva.

Svårigheten att sortera får inte vara en hämsko när det gäller att använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Vårt skattesystem är styrande, många gånger utan att vi ens har tänkt på det, och ibland kanske på ett direkt oavsiktligt sätt. Vi använder faktiskt både tobaksskatt och alkoholskatt som delar av skattebasen, trots att vi egentligen önskar att de skulle bli noll, dvs. att konsumtionen av dessa skadliga ämnen skulle upphöra.

Priset är i en marknadsekonomi den för konsumenten viktigaste informationen vid ett köptillfälle. Konsumenten skall ju i en marknadsekonomi styra produktionens inriktning genom sin efterfrågan. Därför är det oerhört viktigt att priset på en vara avspeglar hela den resursuppföring och miljöbelastning som produktion och distribution av varan och omhändertagandet av den när den har blivit avfall medför. Det innebär att vi måste använda ekonomiska styrmedel för att informera om vilka resursuppföringar som olika produkter kräver. Det innebär automatiskt att de som är mindre väl miljöanpassade – jag säger inte miljövänliga – slås ut på grund av att de inte längre efterfrågas.

Den här interpellationen och den rapport som ligger bakom den och som Stefan Attefall inom kds har hållit i tycker jag är bra och intressant. Den markerar en, numera, bred uppslutning kring användningen av ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Jag är tacksam över att vi i den här debatten inte har behövt höra argumentet att ekonomiska styrmedel innebär att man kan köpa sig fri. Ekonomiska styrmedel är ett sätt att markera att inga utsläpp, ingen miljöförstöring, får vara gratis. Det är inte så många år sedan Birgitta Dahl och Bengt Westerberg här i kammaren förde en debatt där köpa-sig-fri-argumentet dominerade från Birgitta Dahls sida och Bengt Westerberg litet uppgivet lämnade talarstolen. Jag skulle vilja påstå att det är avsaknaden av köpa-sig-fri-argumentet som är trendbrottet i den här debatten.

Jag har haft förmånen att arbeta länge med miljöfrågor, ofta i motvind. Jag känner en mycket stor tillfredsställelse över den samstämmighet som nu finns. Jag ser den som mycket hoppfull och räknar med att det snart leder till konkreta resultat.

Fru talman! Låt mig svara på några av de frågor som har ställts. Jag skall försöka göra en liten sammanfattning av diskussionen, men först skall jag ta upp några mer specifika frågor.

Jan Jennehag säger att även små signaler till marknadens aktörer är betydelsefulla. Så är det förvisso. Den signal som Jan Jennehag och hans parti gav ifrån sig var att man inte vågade höja bensinskatten med 13 öre. Det tycker jag var en ganska dålig signal.

Lennart Brunander tog upp frågan om handeln med utsläppsrätter. Jag vill hänvisa till ett litet avsnitt i finansplanens miljöbilaga. Poängen med ett sådant här system är ju att det blir kostnadseffektivitet, dvs. att det blir en reduktion av utsläppsproblem och liknande till lägsta möjliga kostnad. Då är det viktigt att systemet blir sådant att reduktionen av utsläpp fördelas till de områden där den kan göras på billigast sätt inom en viss given ram.

Det är viktigt att man försöker se var det finns tillräckligt många aktörer på den här marknaden för att man skall kunna ge sig in på t.ex. en försöksverksamhet och att man klarlägger vilka övriga villkor som krävs för att det skall kunna fungera. Det måste vara något speciellt avgränsat miljöproblem, och man måste göra något lämpligt val av utsläppskällor, så att det inte bara blir en diskussion, även om man inte är helt klar över alla effekter på varje enskild punkt.

Till Margareta Winberg vill jag säga att jag naturligtvis inte vill föregripa utredningen om skatteväxlingen genom att här nämna procentsatser eller belopp, men jag vill återigen säga att det, om man nu vill slå två flugor i en smäll, hade varit ett bra tillfälle att göra det när man kunde höja bensinskatten och på så sätt få både miljöeffekter och pengar.

Jag ser en mycket tydlig brist på samband mellan ord och handling i några av debattinläggen i dag.

Jag skall nu återgå till själva huvudfrågan. Det är viktigt att slå fast, vilket jag också har försökt göra i mitt svar, att en skatteväxling, när man så att säga flyttar beskattningen till en negativ miljöbas, kan vara samhällsekonomiskt effektiv även om man inte skulle nå några stora minskningar av miljöförstörelsen. Om skatten bättre motsvarar den samhällsekonomiska kostnaden blir det ju ett mer korrekt prissystem och mer korrekta långsiktiga signaler. Däremot tycker jag nog, som Sören Norrby försökte beskriva, att man skall hålla isär vilka styrmedel som är direkta styrmedel, dvs. som avser att minska skattebasen, och vilka som har andra mer samhällsekonomiskt uppbyggande effekter.

Lennart Fremling tog upp en viktig fråga, nämligen frågan om vilken information eller signal vi politiker vill ge till näringslivets investerare och många andra. Jag kan inte precisera mig så väldigt mycket när det gäller procentsatser, belopp och liknande. Men det är min alldeles bestämda uppfattning att en klok investerare i ett företag skall utgå från att miljöförstörande inslag kommer att kosta mer för företaget, att det kommer att vara lönsamt att ge sig in på en utveckling av en mer miljövänlig teknik och att förutseende företagare i detta avseende kan skaffa sig konkurrensfördelar genom att ligga väl framme.

Jag är övertygad om att en framsynt miljöpolitik i Sverige, som jag tycker

*Svar på
interpellationer*

att vi är på god väg att skaffa oss, i detta avseende kan innebära att vårt svenska näringsliv kan ligga litet grand före. Man skall inte ligga så långt före att själva företagen så att säga slås ihjäl, men man skall hela tiden ligga litet grand före. Därmed ger man också upphov till en produktionsökning i en sådan mer miljövänlig verksamhet. Detta är oerhört väsentligt. Det är, som många debattörer har anmärkt, ingalunda bara här i Sverige som detta diskuteras. Hela problemkomplexet med samband mellan tillväxt i mer monetära termer och den ekologiska balansen är ju centralt för hela världssamfundets utveckling. Det är viktigt att vi skaffar oss ett litet försteg.

Jag menar att vi är på väg mot detta, men den framsynte företagaren och investeraren bör redan nu utgå från att miljöförstörande verksamhet på det ena eller andra sättet kommer att kosta mer. Han eller hon bör själv tänka två steg före, detta för att skaffa sig själv, sin arbetsplats och sina anställda alla tänkbara fördelar.

Anf. 18 STEFAN ATTEFALL (kds):

Fru talman! Det Anne Wibble sade sist tycker jag var bra. I valrörelsen och i övrig politisk debatt förkunnar vi just detta budskap att man skall investera klokt ur miljösynpunkt. Det vore bra om vi dessutom kunde få en samstämmighet om att det alltid kommer att vara intressant att investera i Sverige. Om vi kan skapa de förutsättningarna tror jag att vi kan hantera de problem som självfallet kan finnas med en sådan skatteomläggning som en skatteväxling innebär. Det finns problem med allting man gör, speciellt gäller det omställningar. Inte minst svensk ekonomi är just nu ett bevis för detta.

Jag skall kommentera några saker som har kommit upp.

Först vill jag säga till Lena Klevenås att citatet ur Al Gores bok är mycket bra. Det finns säkert stor samstämmighet om vad han menar. Det viktiga att konstatera i sammanhanget är att det inte handlar om att förstöra marknads ekonomin. Det handlar om att hjälpa och komplettera marknads ekonomin så att den verkligen jobbar i miljöns tjänst.

Jag tror att det är viktigt att vi alltid har det perspektivet när vi diskuterar dessa frågor, så att vi inte bara gör miljöpolitik och ekonomiska styrmedel till något som förstör ekonomins funktionssätt. Det kan man nämligen göra om man agerar på ett felaktigt sätt.

Margareta Winberg frågar vad kds vill göra. Hon frågar också hur stor omfattningen är av skatteväxlingen. Jag börjar med att kommentera det sista. Vi i kds har arbetat fram en rapport om skatteväxling. Vi har bl.a. tittat på vad den kanske mest kände forskaren på området, professor Weizäcker vid Wuppertal Institute for Climate, Energy and the Environment i Tyskland, har sagt. Han pratar om en skatteväxling i storleksordningen 5–10 % av BNP. Med svenska mått mätt skulle det innebära någonstans mellan 70 och 140 miljarder. Nu vet vi att vi har skatter på ungefär 50 miljarder som berör miljöområdet. De är mer eller mindre klokt utformade, mer eller mindre styrande, finansierande osv.

Vi har i vår rapport skissat på att man på en tioårsperiod åtminstone borde kunna klara av 20–30 miljarder. Det är den storleksordning som vi diskuterar, men detta är sådant som vi behöver prata oss samman om i en utredning.

En utredning är viktig, därför att det gäller att slå fast de långsiktiga spelreglerna. Vi har också ställt upp på en bensinskattehöjning. Det är också ett exempel. När vi går vidare på det området måste vi också ta hänsyn till glesbygden och till skilda förhållanden i olika delar av vårt land. Det är sådant som vi behöver jobba ytterligare med. Vi har också arbetat för ett införande av kadmiumavgift på handelsgödsel. Det är ett exempel på introduktion av ett nytt ekonomiskt styrmedel.

Jag tror att Wibble har ytterligare ett inlägg kvar. Jag skulle gärna vilja höra några ord om hur Sverige nu driver dessa frågor i Europeiska unionen och i GATT-förhandlingarna. En annan sida av detta är att vi parallellt jobbar med att utveckla det europeiska samarbetet och att vi är pådrivande i de förhandlingarna och självfallet också där vi sitter med i beslutande församlingar eller där vi har en annan typ av inflytande.

Anf. 19 LENNART BRUNANDER (c):

Fru talman! Det resonemang som finansministern förde om ett företags agerande är viktigt. Det är nödvändigt att vi genom dessa olika styrmedel också fäster uppmärksamheten på det som vi kan konstatera inte är bra att använda ur miljö- eller resurssynpunkt. Då bör företag kunna nyttja den miljöriktiga verksamheten i sin marknadsföring för att sälja produkter. Det har visat sig att det är fullt möjligt och att det får effekter.

Människor börjar värdera att en sak fungerar bättre ur miljösynpunkt. Det är en av de effekter vi kan få med en sådan här skatteväxling. Det är också en effekt vi kan få med ökad information och ökad uppställning runt kretsloppstänkandet. Det är också så, som Stefan Attefall sade, att marknadsekonomin inte är fulländad och att den inte tar hänsyn till många av de faktorer som innebär att miljön förstörs. Genom att använda skatteväxling nyttjar vi de marknadsekonomiska systemen för att nå de resultat som vi vill nå. Vi använder helt enkelt marknadsekonomin som ett medel för att nå bättre resultat.

Jag är övertygad om att den här utvecklingen kommer att gå vidare. Jag hoppas att den kan göra det ganska snabbt och att den också kommer att ge resultat.

Lena Klevenås förde ett resonemang om bruttonationalprodukten. Det är precis som hon säger: den är inte något fulländat mått på vad som är bra i samhället, utan den är ett mått på en ekonomisk aktivitet. Därför är det viktigt att vi också hittar ett bättre mått. Framför allt är det viktigt att bruttonationalprodukten kompletteras genom att man tar hänsyn till hur det fungerar ur miljösynpunkt, till ekonomins påverkan på miljön. Vi skall egentligen inte göra någonting utan att först göra bedömningen vad det får för effekt för miljön. Det skall inte bara göras en bedömning av vilken ekonomisk situation det ger oss.

Jag vill tacka mina meddebattörer för den här debatten. Den har varit konstruktiv och bra. Med så många som drar åt samma håll borde det rimligtvis bli ett bra resultat, och det borde vara lätt för finansministern att lägga fram bra förslag.

Anf. 20 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! Jag vill tala om bensinskatten, finansministern. Det finns inte ett möte i mitt partis organisationer där denna fråga inte diskuteras. Jag möter rasande miljövännar och rasande glesbygdsbor, och debatten böljar. Med viss matthet konstaterar jag: Nej, skall jag debattera detta med Anne Wibble också.

Vi har här en klassisk målkonflikt. I regeringens förslag fanns en ekonomisk politik som på intet vis gav någon möjlighet att tillgodose dem som skulle drabbas av en höjd bensinskatt. Målkonflikten gav utslaget att vi röstade som vi gjorde. Konstigare än så är det inte. Om regeringen kommer med förslag där det finns en annan syn på hur vi skall kompensera dem som har det sämst ställt i samhället och dem som bor i områden som drabbas orättfärdigt tror jag att vi kommer att få en annan debatt. Det går inte att komma längre i den frågan i dag.

När det gäller möjligheterna att säkerställa skatteintäkter är det naturligtvis litet märkligt att en regering som har gått till val på att skatterna skall sänkas är alltför orolig på den punkten. Jag betvivlar inte att Anne Wibble och Bo Lundgren kommer att vara mycket idérika i fortsättningen. Skulle Anne Wibble och Bo Lundgren sitta kvar i regeringen även i höst – jag kan tänka tanken även om jag inte gillar den – är jag mycket förtröstansfull så till vida att det icke kommer att saknas uppslag när det gäller att ta ut skatter. Problemet ligger inte på det planet.

Det är en fråga om vilken inriktning vi totalt sett vill ha av ekonomin. I ett läge där alla – praktiskt taget samtliga politiskt aktiva alltifrån miljörörelsen till dem som i andra sammanhang inte bryr sig ett dyft om detta – är överens om att förändringar bör komma nu, välkomnas varje förslag till skatteväxling. Börja nu! Kom med ett konkret förslag. Det kommer att gå igenom i riksdagen.

Anf. 21 LENA KLEVENÅS (s):

Fru talman! När jag tidigare ställde min fråga till finansministern noterade jag att hon suckade och såg besvårad ut. Jag fick inte heller något svar. Jag kan förstå det. Resonemanget om BNP är så fast etablerat i de traditionella ekonomernas tänkande. Det blir naturligtvis oerhört besvärligt om man inte längre skulle använda BNP för att mäta välfärd. Allteftersom vi inser att det här måttet är ofullständigt, att vi måste hitta nya sätt att mäta välfärd och att vi kanske då inte ter oss så framgångsrika som vi trodde att vi var, måste det vara mycket besvärligt för en traditionell ekonom.

När det gäller ekonomiska styrmedel vill jag passa på att påminna om att det enda nya som regeringen har infört är kadmiumavgiften. Enligt jordbruksbilagan i budgetpropositionen har den avgiften ingen eller en blott försumbar effekt. De miljöavgifter som vi socialdemokrater har föreslagit beträffande fosfor har avslagits. Prisregleringsavgifter på handelsgödsel och bekämpningsmedel har tagits bort. Det var något som vi ville ha kvar.

Anf. 22 Finansminister ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Jag skall börja med en kommentar till Lena Klevenås. Sucken var faktiskt motiverad. Vi har nämligen haft denna diskussion en gång tidi-

gare. I dag har vi ett annat ämne i interpellationen. Jag skall gärna debattera frågor om BNP, mått m.m. utförligt med Lena Klevenås. Det är mycket viktiga frågor. Det är just av de skäl som Lena Klevenås ibland åberopar som jag, finansplanen och många andra säger att det endast är miljöanpassad tillväxt som kan vara uthållig. Sådana formuleringar återfinns överallt.

Det var intressant att notera, Jan Jennehag, att bensinskatten tydligen är en mycket känslig punkt, eftersom Jan Jennehag återkommer till den skatten i varje inlägg. Det var också intressant att notera att den nu aktuella målkonflikten i Vänsterpartiets regi löstes till nackdel för miljön. Vid ett val mellan flera mål fick miljömålet stryka på foten. Det är intressant att veta detta inför framtiden.

Mitt sista inlägg i denna interpellationsdebatt tänker jag i övrigt ägna åt det internationella perspektivet, som jag tycker har varit alltför frånvarande. I miljösammanhang är det helt avgörande med ett internationellt perspektiv. Stefan Attefall tog också upp det i sitt senaste inlägg.

Till följd av EES-avtalet kan Sverige redan nu delta i en del aktivt miljöarbete. Ännu bättre kommer det självfallet att bli med ett medlemskap i den europeiska unionen. Då kan vi tillsammans med likasinnade – det finns flera länder – mycket aktivt trycka på så att man i ett stort antal länder i Europa får en övergång till en mera miljöanpassad beskattning. Danmark och Holland är väl de länder som har kommit längst, men flera andra länder har samma utgångspunkt.

Inom GATT driver Sverige på särskilt för att få miljöfrågorna hanterade på ett sådant sätt som ger bra regelsystem för den framtida behandlingen av sambandet mellan handel och miljöeffekter. Jag vill också nämna att inom ramen för Världsbankens arbete för lån till u-länder o.dyl. har Sverige och en del andra länder drivit på mycket aktivt för att se till att miljökonsekvensanalyser görs i de internationella sammanhangen innan beslut om stora projekt fattas. Vi har också nått framgång i det avseendet.

Fru talman! Avslutningsvis vill jag säga att jag är mest personligen aktiv i den europeiska utvecklingsbanken EBRD. Där görs ett mycket aktivt arbete för att integrera miljöaspekterna när det gäller utförande av och lån till projekt i Öst- och Centraleuropa. Problemen är mycket, mycket stora på grund av tidigare kommunistiska regimer. Jag tycker att vi i EBRD har kommit mycket långt med en sådan integration både när det gäller att få projekten miljömässigt klokt utformade och när det gäller att hjälpa dessa länder att skapa vettiga regelsystem för att kunna få till stånd en framtida god miljöanpassad utveckling.

Anf. 23 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Eftersom Margareta Winberg var vänlig nog att åberopa mig i debatten för att därefter avlägsna sig, skulle jag vilja säga några avslutande ord. De kraftfulla uttalanden som hon hade noterat från miljöministern för skatteväxling beror på de ambitioner jag och Centern sedan lång tid tillbaka har i denna fråga. Skatteväxling har tidigare aldrig accepterats på det sätt som nu sker i årets budgetproposition. Därför ser jag det som ett genombrott för de idéer som jag bl.a. själv har drivit under mycket lång tid.

Eftersom Sören Norrby m.fl. ägnade sig åt historien, kan jag också göra

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

*Svar på
interpellationer*

det. Jag tillhör Erik Dahmén's lärjungar. Jag var själv med första gången miljöavgifter introducerades i ett politiskt mittenprogram år 1966. Miljöavgifter fanns också med i ett annat program från Centern 1968. Så snart jag kom in i riksdagen började jag väcka motioner i detta ämne.

Det är också riktigt att konstatera att den första stora miljöavgift som infördes i vårt land var avgiften för känkraftens avfall och för hanteringen av detta. I dag är 11–12 miljarder kronor fonderade. Vi skall ägna oss åt den frågan i en senare debatt, så jag går inte in på den nu.

Under hela 1980-talet förde vi en kamp för att få fram en miljöavgiftsutredning. Den ledde till det här genombrottet. Det skedde inte utan en viss ansträngning, där vi tillhörde de pådrivande krafterna. Det är bra att de avgifter som därefter har kommit i kraft fortsätter att utvecklas.

Från Miljö- och naturresursdepartementet har vi bidragit med att göra en utvärdering av hur våra ekonomiska styrmedel fungerar. Vi har kommit fram till ett utomordentligt positivt resultat som är administrativt billigt, kostnadseffektivt och som i de allra flesta fall har utomordentligt bra effekt. Det underlag som krävs för att man skall kunna gå vidare med skatteväxlingsfrågorna finns således. Det gäller ett vidare perspektiv. Utan att upprepa den debatt som har förts hittills vill jag bara säga att man kan göra utredningar av två olika skäl. Det är mycket viktigt att allmänheten och politiker engagerade i denna debatt är på det klara med vilka syften man har.

Det finns de som vill använda utredningar för att skjuta upp problemen, stapla dem på varandra och skjuta upp ställningstaganden. Detta är inte en sådan utredning utan en utredning som snabbt måste åstadkomma något. Det är viktigt att alla analyserar vilka det är som är pådrivande i diskussionen.

För min del ser jag det självfallet som ett stort och viktigt genombrott att vi går vidare med skatteväxling.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1993/94:74 om kärnkraftverk i Central- och Östeuropa

Anf. 24 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Fru talman! Annika Åhnberg har frågat mig vad regeringen avser göra för att tillsammans med andra länder öka det akuta säkerhetsarbetet vid reaktorer i Central- och Östeuropa och för att möjliggöra en avveckling av de farligaste reaktorerna. Annika Åhnberg har också frågat vad regeringen avser göra för att bidra till utarbetandet av en långsiktig energistrategi – utan kärnkraft – för Central- och Östeuropa samt på vilket sätt regeringen avser bidra till lösning av energiproblemen i Baltikum.

Inledningsvis vill jag säga att jag inte riktigt känner igen den beskrivning av den svenska miljödebatten som Annika Åhnberg gör i sin interpellation. Tvärtom upplever jag att riskerna med de östeuropeiska reaktorerna de senaste åren har blivit föremål för en berättigad ökad uppmärksamhet, både här i kammaren, i regeringskretsen, i medierna och bland allmänheten, i takt

med att information om förhållandena vid dessa anläggningar blivit tillgänglig.

Även energisituationen i stort i Östeuropa, med den miljöpåverkan som orenad förbränning av lågkvalitativa fossila bränslen medför och med den ineffektiva och slösaktiga användningen av energi, har sedan flera år rönt stor uppmärksamhet.

Inom den treårsram för samarbete med Central- och Östeuropa som riksdagen beslutat om för budgetåren 1992/93 och 1994/95 utgör stöd till åtgärder för att bevara och förbättra miljön, särskilt i Östersjöområdet, en av de grundläggande förutsättningarna för Sveriges insatser.

Som en konsekvens av detta har regeringen hittills anvisat drygt 140 miljoner kronor för samarbete med Östeuropa inom kärnsäkerhets- och strålskyddsområdet. Vidare har drygt 140 miljoner kronor särskilt avsatts för miljö- och effektiviseringsåtgärder inom energisektorn i Östeuropa och framför allt i Baltikum.

Sverige har också bidragit med närmare 60 miljoner kronor till den internationella kärnsäkerhetsfonden, Nuclear Safety Account, inom Europeiska utvecklingsbanken, EBRD. Fondens syfte är framför allt att bistå med finansiering av kortsiktiga, angelägna säkerhetsupprustningar av Östeuropeiska kärnkraftverk.

I årets budgetproposition föreslår regeringen bl.a. att ytterligare drygt 85 miljoner kronor anvisas för fortsatt kärnsäkerhets- och strålskydssamarbete och drygt 87 miljoner kronor för fortsatta miljö- och effektiviseringsinsatser inom energiområdet i Östeuropa för budgetåret 1994/95.

De svenska insatserna på kärnsäkerhets- och strålskyddsområdet riktas främst till länderna kring Östersjön med tyngdpunkt på kortsiktiga säkerhetsförbättringar vid kärnkraftverket Ignalina i Litauen. Samtidigt har bl.a. de nordiska länderna Norge och Finland koncentrerat sitt stöd till reaktorerna på Kolahalvön och från Finlands sida också till reaktorerna i S:t Petersburgsområdet.

Arbetet samordnas med andra länders och internationella organisationers Östeuropaprogram, dels genom en särskild arbetsgrupp för kärnsäkerhet inom ramen för det s.k. G 24-samarbetet, dels inom EBRD:s kärnsäkerhetsfond. Samordning sker också med Internationella atomenergiorganets, IAEA:s, och OECD:s atomenergiorgans, NEA:s, verksamheter i Östeuropa.

Ett bland många hittillsvarande problem i kärnsäkerhetssamarbetet med Östeuropa har varit avsaknaden av reglerat skadeståndsansvar i dessa länder. Som Annika Åhnberg mycket riktigt påpekade har detta inneburit en försening i bl.a. det svenska stödprogrammet. Glädjande nog har dessa problem beträffande Litauen till stor del eliminerats i och med att ny lagstiftning införts i december 1993 och genom att Litauen ratificerat nödvändiga konventioner och protokoll på atomansvarsområdet.

Detta har inneburit att säkerhetsutrustning som sedan länge legat färdig för leverans i Sverige nu är på väg till Ignalinaverket för installation under våren. Fortfarande återstår dock för Litauens närmaste grannländer, Ryssland och Ukraina, att genomföra motsvarande lagstiftnings- och ratifikationsåtgärder.

Den 17 december 1993 beslutade styrelsen för EBRD:s kärnsäkerhetsfond att bidra med nära 33 miljoner ecu, drygt 310 miljoner kronor, för säkerhetsupprustning av Ignalinaverket. Beslutet grundas bl.a. på erfarenheter från det svenska stödprogrammet och utgår från ett åtagande från Litauens sida att inte driva reaktorerna längre än till den tidpunkt då omfattande hårdrenoveringar krävs.

Vidare bygger fondens beslut på förutsättningen att en fullständig säkerhetsstudie genomförs för båda reaktorerna före utgången av 1995 och att en reaktor stängs senast den 30 juni 1998 om säkerhetsförhållandena så kräver eller om elenergibehovet kan tillgodoses på annat sätt vid den tidpunkten.

En realistisk utgångspunkt för de svenska insatserna i Litauen är att Ignalinareaktorerna för närvarande spelar en betydande roll i elförsörjningen, såväl i Litauen som i Lettland och i Vitryssland, och att de därför kan behöva drivas under flera år framöver. Det står dock klart att en omfattande renovering av hårdregionen i reaktorerna, vilken beräknas medföra mycket stora investeringskostnader och ca ett års bortfall av elproduktionen, kommer att krävas inom 8–10 år.

Samtidigt beräknas en tidsperiod på 8–10 år behövas för att planera för Baltikums framtida energiförsörjning och för att bygga och ta i drift anläggningar för produktion av ersättningsenergi.

Mot bakgrund av dessa förhållanden har målet för det svenska stödet till det litauiska kärnsäkerhetsprogrammet och till kärnkraftverket i Ignalina satts till att så långt som möjligt inom givna ekonomiska ramar minska sannolikheten för att en kärnkraftsolycka med stora radioaktiva utsläpp skall inträffa fram till avvecklingstidpunkten för anläggningen.

Jag vill understryka att de svenska och internationella satsningar som görs i de östeuropeiska kärnkraftverken inte avser att förlänga deras tekniska livstid utan syftar till att åstadkomma en så säker driftssituation som möjligt under den överblickbara tid som dessa verk måste drivas på grund av energisituationen i berörda länder.

Parallellt med säkerhetssatsningar i kärnkraftverken är det därför angeläget med såväl nationella som internationella insatser för att hjälpa öststaterna att planera för och utveckla en alternativ, säker och miljöanpassad energiproduktion och framför allt att åstadkomma en effektivare och resursnållare energianvändning.

Världsbanken har i samarbete med EBRD och International Energy Agency, IEA, i Paris genomfört en kartläggning av energisituationen i Östeuropa. En liknande studie har genomförts av Europeiska unionen. Dessa studier ligger till grund för de satsningar som nu genomförs internationellt i flera av de berörda länderna för att förbättra effektiviteten och minska miljöpåverkan från befintliga konventionella produktionsanläggningar och för att stödja utarbetandet av en långsiktig strategi som tar sikte på effektiv och miljöanpassad produktion, distribution och användning av energin.

Bilateralt samarbete på miljöområdet med länder i Östeuropa, liksom svenskt stöd till östeuropeiskt deltagande i internationellt konventionsarbete, är grundläggande beståndsdelar i en politik för att öka miljömedvetandet och stärka dessa länders egna institutioner.

Från svensk sida har ett program inletts som syftar till att på sikt kunna

åstadkomma en minskad miljöbelastning från energisektorn i Baltikum. Det svenska stödprogrammet avser både insatser för energieffektivisering och introduktion av förnybara energislag.

I december 1993 togs tre renoverade värmecentraler i drift, en i vardera Estland, Lettland och Litauen. Anläggningarna har genom det svenska stödprogrammet konverterats från kol och olja till fliseldning och avser i första hand att tjäna som demonstrationsanläggningar.

Miljöeffekterna från dessa tre inledande projekt har beräknats innebära en reduktion av svavelutsläppen med 440 ton per år och av koldioxidutsläppen med 39 500 ton per år. Samtidigt innebär konverteringen ett reducerat importbehov av olja med ca 13 000 ton per år. Ytterligare ett antal anläggningar i de baltiska staterna har valts ut för motsvarande renovering och konvertering under de närmaste åren.

Flera energieffektiviseringsprojekt har också påbörjats, vilka bl.a. avser tätning och isolering av flerbostadshus och sjukhus och minskning av värmeförlusterna i befintliga fjärrvärmesystem.

Av vad jag nu sagt torde framgå med all tydlighet att regeringen fäster största vikt vid att förbättra säkerheten och miljön i våra östra grannländer. En stor del av det svenska stödet kanaliseras också via internationella institutioner, såsom Världsbanken och EBRD, och genom nordiska samarbetsorgan som en särskild markering av att det är en internationell angelägenhet att komma till rätta med de enorma problem som Östeuropa har att lösa.

Stödet från Sverige och övriga västvärlden kan dock aldrig fränta länderna i Östeuropa det ansvar som åvilar dem själva när det gäller att lösa energi-, säkerhets- och miljöproblemen och att utforma en stabil och varaktig samhällsutveckling, grundad på demokratiska principer.

Anf. 25 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min fråga.

Miljöministern tycker att jag missbedömer dessa frågors betydelse i den svenska miljödebatten. Jag kan bara konstatera att intresset i dag här i kammarerna var mycket stort från så gott som samtliga partier när det gällde en omfattande diskussion för att komma fram till något som troligen var ganska väl känt före debatten, nämligen att alla tycker att det är bra att konkretisera skatteväxling.

Däremot tycks intresset för att diskutera dessa mycket omfattande och fruktansvärt akuta miljöfrågor än så länge vara betydligt mer begränsat. Men låt oss inte orda om det. Det är inte det viktiga.

Svaret på min interpellation är utmärkt som sammanfattning av de svenska, mycket omfattande insatserna, men det är tyvärr inte svar på mina frågor.

Jag undrar: Hur skall jag tolka detta svar? Är miljöministern nöjd med de insatser som görs i dag, inte bara från Sveriges sida utan från västs sida, om jag får använda det något förenklade begreppet? Eller delar miljöministern mina farhågor att insatserna är otillräckliga? Hur skall vi i så fall komma vidare till mer omfattande insatser?

Av de mer än 50 reaktorer som finns i centrala Östeuropa borde ungefär hälften stängas omedelbart, enligt vid det här laget ganska många samstäm-

miga expertgruppers rapporter. I dag satsar väst ungefär 340 miljoner dollar på alldeles akuta nödgärder i förbättringar av säkerhetssystemen. Men dessa åtgärder ingår inte i någon mer långsiktig strategi, där stängning av så här många kärnkraftverk är ett av målen.

Mot bakgrund av att de ekonomiska behoven av åtgärder i centrala Östeuropa har beräknats till mellan 20 och 60 miljarder dollar är det uppenbart att dessa insatser är alldeles otillräckliga. Därför är det oerhört viktigt att ställa den här frågan.

Det finns en attityd av "som man bäddar får man ligga" i miljöministerns svar. Naturligtvis delar jag i grunden åsikten att det är länderna själva som har det huvudsakliga ansvaret för att åstadkomma en god utveckling. Men rätten och friheten att själv bestämma får inte innebära att enskilda länder fattar beslut, helt och hållet på egen hand, som får fruktansvärda konsekvenser för omvärlden.

Det är inte människorna i centrala Östeuropa som har bäddat. Besluten fattades under diktaturer med mycket litet demokratiskt inflytande. I dag har man inte heller ekonomiska resurser utan är oerhört beroende av stöd från väst och av vilken inriktning det stödet har.

Vi har starka egoistiska skäl att vara mycket aktiva i dessa frågor. Den dagen en kärnkraftsolycka sker någonstans i centrala Östeuropa kommer det naturligtvis att drabba människorna och naturen där i första hand, men det kommer också att drabba oss.

I min interpellation har jag som exempel tagit Baltikum, som för sin mer långsiktiga energiförsörjning skulle kunna utveckla användningen av naturgas – t.ex. från Norge via Sverige eller från Finland. Men i Baltikum kan de inte själva fatta de nödvändiga besluten utan är beroende av ett samarbete med andra länder och av en diskussion kring dessa mera långsiktiga perspektiv. Jag tycker att ett land som Sverige, som har beslutat att avveckla kärnkraften, också har ett ansvar för att den diskussionen förs i ett vidare sammanhang.

Jag ser en uppenbar risk för att den framtida inriktningen av energipolitiken i Central- och Östeuropa kommer att beslutas mera av de starka krafter som mycket målmedvetet driver sina planer. Jag tänker på kärnkraftsindustrierna. De vet vad de vill med den framtida energikutvecklingen, och de arbetar för att kärnkraften skall utvecklas i Central- och Östeuropa i framtiden. På den politiska nivån präglas processen däremot av osäkerhet och tvekan. Eftersom kärnkraften i många länder är en politiskt känslig fråga väljer politiker att låta utvecklingen bestämmas av icke-beslut, snarare än av medvetna beslut.

Sverige, som alltså har fattat ett beslut om kärnkraftsavveckling som inte står i motsättning till en avveckling av kärnkraften i Central- och Östeuropa – tvärtom –, borde kunna ha en aktiv roll i fråga om att försöka samla flera länder kring en annan utveckling. Den fullständigt livsfarliga kärnkraften i Central- och Östeuropa är nämligen till stor del onödig. Det finns många utredningar, bl.a. av Världsbanken, som visar att energibehovet t.ex. i det gamla Sovjetunionen skulle kunna halveras. De gamla kommunistiska systemen har varit de mest energislukande världen känner. Ryssland är fortfarande det land som har den mest energikrävande industrin.

Den framtida energiförsörjningen är inte beroende av en utbyggd kärnkraft, utan effektivisering, besparing och en länkning till andra typer av energiproduktion kan vara den möjliga framtiden för Central- och Östeuropa. Men jag är rädd, herr talman, för att vi försitter chansen att konstruktivt bidra till en sådan utveckling, och att vi i stället låter utvecklingen styras av t.ex. kärnkraftsindustrin, som naturligtvis har helt andra mål och ambitioner.

Anf. 26 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för de vänliga orden om interpellationssvarets innehåll när det gäller det förflutna och beskrivningen av vad vi har gjort. En del av den beskrivningen är faktiskt också framåtriktad; det handlar om budgetårsperspektivet och de förslag som vi nyligen har lagt fram. Jag hoppas att riksdagen ställer sig bakom dem.

Det är riktigt att den här debatten har något av säsongskaraktär. Men jag har här en bunt frågor och interpellationer i den här frågan som tidigare har avhandlats, och det har möjligen ett samband med att en del ledamöter tyckte att den här debatten inte var den mest aktuella just nu.

Låt mig gärna kommentera det Annika Åhnberg säger, som jag till stora delar instämmer i. Det är klart att västländerna gör väldigt litet, mot bakgrund av behoven. Det finns en organisationssträvan, och samarbetet har utvecklats. Men det har mera inneburit att man har bildat olika organ, slutit sig samman, därför att man insett problemens räckvidd och att man inte kan klara dem var och en för sig. G 24 är ett uttryck för detta, liksom Nuclear Safety Account inom Europeiska utvecklingsbanken.

I det nordiska länderområdet och inom EU diskuterar vi naturligtvis också de här frågorna gemensamt. Det är inte möjligt att göra allt det som krävs, var och en för sig eller bilateralt. Det är oomtvistligt att det hittills har gått trögt att mobilisera de resurser som krävs i förhållande till de behov som finns.

Jag vill inte säga att Sverige är ett undantag, men vi i Sverige har i alla de sammanhang där de här frågorna har hanterats varit pådrivande för att försöka få andra att ställa upp i ökad utsträckning. Det framgår också om man gör jämförelser mellan de belopp som vi satsar och vad andra länder satsar, i förhållande till sina ekonomiska resurser, att Sverige är ett av de ledande länderna sett till per capita-insatsen.

Det är självfallet en tragedi att så mycket av den här diskussionen falnar efter hand när ingen allvarig olycka inträffar. Problemet är alltså, att när olyckan är framme, som i Tjernobyli, är alla beredda att under en tid diskutera detta. Så har det delvis varit med vår konjunkturbetonade debatt om kärnkraften i Sverige. Det är naturligtvis viktigt att försöka bearbeta och bekämpa denna förträngningsmekanism, därför att det finns akuta problem hela tiden.

Det är därför som svenska myndigheter, SKI och SSI, har gjort mycket stora insatser – trots vår litenhet – för att skapa någon sorts kontroll och stabilitet i de myndighetssystem som behövs i alla de länder som inte haft sådana tidigare. Det har naturligtvis i första hand gällt kontakter med Baltikum, men också med övriga nya, fria stater inom det forna Sovjetunionen.

Svenska myndigheter har gjort sitt bästa för att sätta i gång ett arbete med att skapa de system som tidigare fanns på central nivå men som det inte längre finns en grund för i de nya staterna.

Detta arbete – som verkligen inte skall underskattas men som egentligen inte kan mätas i pengar – handlar om uppbackning av de personer som kan göra någonting och att försöka få kontroll över situationen. Jag tycker att man skall säga rent ut att ett fåtal personer inom våra statliga myndigheter SKI och SSI här har gjort ett utomordentligt stort arbete, som också fortsätter.

Ett problem är att vi inte har kunnat göra vissa saker när det gäller reparationer. Det är viktigt att skilja på reparationsinriktningen och det perspektiv som handlar om investeringar i andra anläggningar. Det har funnits en vilja på olika håll, men den svenska politiken är som bekant inriktad på att förbättra på strategiskt viktiga säkerhetsområden, samtidigt som vi erbjuder möjligheter, främst i Baltikum, att börja bygga ett annat energisystem. Det här arbetet går att kombinera, men vissa avgörande förutsättningar måste klaras ut för att marknadens krafter skall kunna fungera i de nya och fria områdena.

Precis som Annika Åhnberg påpekar, avgörs rätt mycket av detta av vilket pris man sätter på miljön och priset på energin över huvud taget. Det är där som bristerna har funnits. Det är en i stort sett fri nyttighet. För att koppla till den tidigare debatten, är det forna Sovjetunionen ett avskräckande exempel på vad som händer när man inte sätter ett pris på miljön och inte sätter ett rimligt pris på den produktionsfaktor som det här handlar om. Det är en grundläggande förutsättning som måste skapas för att rätt sorts investeringar skall kunna sättas i gång på energisystemområdet.

Anf. 27 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Jag delar naturligtvis miljöministerns besvikelse över att de här frågorna, som ständigt är akuta, är så konjunkturbetingade i den politiska diskussionen. Jag beklagar det verkligen. Det är en anledning till att jag har framställt interpellationen. En annan anledning är att jag tycker att de som en gång har trott på den socialistiska drömmen har ett extra stort ansvar för att förstå och analysera konsekvenserna av det som i verkligheten visade sig vara en mardröm och att försöka arbeta för att påverka situationen i de länderna.

Miljöministern talade om riskerna med en ytterligare olycka. Om en sådan skulle hända, kommer man den dagen att fråga alla ansvariga politiker: Gjorde du verkligen allt som stod i din makt för att undvika detta? Det är egentligen vad jag också frågar i min interpellation: Gör vi verkligen allt som står i vår makt för att förändra situationen? Har vi tagit alla tänkbara initiativ? Försöker vi lyfta fram den här frågan i alla tänkbara internationella sammanhang?

Om man gör en geografisk analys av det internationella intresset för de här frågorna, finner man att tendensen är uppenbar att intresset avtar med det geografiska avståndet. Vi bidrar med förhållandevis mycket, efter vår ekonomiska förmåga. EU som gemenskap gör det. Enskilda EU-länder gör det. Men USA och Japan bidrar mycket litet till den här helt nödvändiga

processen. Det problem som miljöministern tar upp, dvs. svårigheterna att samordna och hitta former för västs stöd till utvecklingen, bottnar till viss del i att USA och Japan helst vill arbeta bilateralt. Här handlar det om mycket pengar, och det finns bolag i de egna länderna som är intresserade av de pengarna. Det är till skada för miljöperspektivet att man inte lyckas med samordningen.

Miljöministern och jag delar uppfattning här, men jag vill ändå fråga: Finns det inte något ytterligare vi kan göra för att tydligare fokusera de här frågorna internationellt och för att öka ansträngningarna? Det är nämligen en verklig krutdurk, i ordets rätta mening, som vi sitter på, alla vi som lever på jorden men i synnerhet vi i Europa. Det måste till ytterligare insatser – på något sätt måste de tas fram.

Anf. 28 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag uppskattar självfallet Annika Åhnbergs uppriktighet när hon talar om drömmen som visade sig vara en mardröm och det system av exploatering som finns i det forna Sovjetunionen, som är svårt att bryta kortsiktigt. Det handlar både om människovärde och om värdering av miljö, natur och naturresurser.

Annika Åhnberg frågade: Gör vi allt? Nej, det handlar givetvis också om prioriteringar av resurser. Men jag tror att vi utnyttjar våra mänskliga resurser och vår kapacitet i den delen så långt det är möjligt. När vi sedan har lyckats lösa ansvarsfrågorna kan vi också mobilisera nya resurser för att därigenom få till stånd reparationer och konkreta arbeten som är litet mer ingripande. Det måste till en myndighetsstött regelsystemuppbyggnad, ledning och management.

Det är viktigt, och jag förstår det som att vi är överens också om detta, att försöka att mobilisera andra och andras resurser. Detta är självfallet ett av skälen till att Sverige har gått in i Nuclear Safety Account inom Europeiska utvecklingsbanken. Vi har gjort det i samråd med de övriga nordiska länderna, och vi har kommit med i styrelsen. Vi är beredda att satsa mer pengar än vad vi egentligen relativt sett borde göra i sammanhanget i förhållande till de stora nationerna.

Jag delar Annika Åhnbergs uppfattning att man självfallet måste begära mer av länder som USA och Japan i detta sammanhang. Det forna Sovjetunionens efterföljande kostnader och kris är en internationell uppgift, som inte enbart har med Europa att göra. Det är en global fråga. Vi arbetar vidare i denna riktning bl.a. i detta organ och naturligtvis också i G 24, som är mer regionalt kopplat.

Jag vill ta fasta på en annan inriktning som jag har lagt ner en del möda på att försöka etablera. Det är det nordiska samarbetet, det nära, det som vi kan göra tillsammans i den nordiska länderkretsen. Det pågår för närvarande en intressant diskussion i det nordiska ministerrådet för miljöministrarna. Jag är inte säker på att finansministrarna uppskattar det lika mycket.

Det handlar helt enkelt om att gemensamt mobilisera resurser på ungefär likvärdigt sätt till de olika länderna för att på det sättet kunna göra mer österut och kunna göra det fortare. Det betyder, om man kan komma fram den vägen, att man gemensamt skulle kunna använda t.ex. koldioxidskatt eller

skatt på fossila bränslen för att mobilisera dessa ytterligare resurser, och göra det på ett likvärdigt sätt i den nordiska länderkretsen för att sätta ytterligare kraft bakom orden.

Detta är ett sådant internationellt initiativ som är konkret och direkt inriktat. Men det är naturligtvis inte så enkelt att genomföra det. Jag tror att det behövs ett starkt opinionsstöd för att man skall förstå hur angeläget det är att vi tar dessa okonventionella grepp för att ytterligare mobilisera resurser.

Det är i första hand fråga om att sopa rent framför egen dörr och tillsammans med andra arbeta för att mobilisera ytterligare resurser. Då måste man börja i sitt eget närområde och ta det som exempel för att kunna övertyga andra: Vi gör detta. Vad gör ni? Det är just den inriktningen som är den hederliga i sammanhanget.

Jag fick i Annika Åhnbergs förra anförande en fråga som jag inte hann kommentera. Det gällde naturgas och den typen av ersättningssystem. Vår huvudinriktning är att söka ersätta det elände som finns i t.ex. Baltikum med i första hand förnybar energi. Men det sker naturligtvis i den lilla skalan.

Det har i uttalanden från de tre baltiska staternas presidenter framkommit ett intresse för att använda naturgas och för en sammankoppling via Finland för att få västproducerad gas ifrån Norge. Jag har i det nordiska sammanhanget sagt, och jag tror att det är en utomordentligt viktig hållning, att Sverige som ett land däremellan naturligtvis inte kan, även om vi råkar ha energioverskott i Sverige, säga att vi inte vill vara med om någon transitering via svenskt territorium. Vi måste ha inställningen att vi självfallet skall vara öppna för att diskutera detta och även kunna tappa av en del av denna naturgas för egen förbrukning för att just skapa ett kommersiellt bärkraftigt projekt.

Det är viktigt att vi tillsammans med Finland och Norge väger in de baltiska staternas önskemål när vi behandlar den frågan framöver. I Sverige krävs det också att det finns realistiska kunder som är beredda att ta del i det här projektet. Tyvärr har utvecklingen under 80-talet inneburit att en hel del av den här delen av det svenska energisystemet har avvecklats.

Anf. 29 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Det var mycket intressant att höra miljöministern utveckla tankarna i det nordiska samarbetet. Det inbegriper också det mer långsiktiga framtidsperspektivet.

Jag delar uppfattningen att det är biobränslen, den alternativa energiproduktionen, som vi på lång sikt vill ha in som bas i energiförsörjningen. Jag delar också uppfattningen att det i synnerhet i de baltiska länderna är tämligen omöjligt att inom en tillräckligt snar framtid gå från det mycket stora kärnkraftsberoendet till den utvecklingen. Naturgasen är såvitt jag kan bedöma en möjlig och användbar övergångsfas.

Herr talman! Det är klart att jag hade önskat mig en ännu tydligare markering av att den svenska regeringens företrädare vill ta upp dessa frågor om det långsiktiga perspektivet i olika internationella sammanhang med andra aktörer i Europa, men även i vidare mening i t.ex. USA och Japan, som nämndes.

Jag uppfattade ändå att vi har ungefär samma uppfattning, nämligen att

detta är, och kommer att vara, en del i det svenska internationella arbetet i det sammanhanget. Jag hoppas att frågorna hålls vid liv i den fortsatta debatten. En möjlighet skulle kanske vara att ytterligare, i ett mer tydligt sammanhang, söka en förankring i riksdagen för den här typen av framtidsinriktad diskussion genom en rapport eller skrivelse. På det viset skulle vi få en mer omfattande diskussion kring framtidsperspektivet. Jag tycker att detta är för viktigt för att enbart tas upp i fråge- och interpellationsdebatter i riksdagen.

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

*Svar på
interpellationer*

Anf. 30 Miljöminister OLOF JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tar gärna fasta på det positiva som Annika Åhnberg säger. I samband med förberedelserna inför Nordiska rådets session här i Stockholm kommer vi att ha ett möte mellan de ministrar som är kärnsäkerhetsansvariga i de olika länderna. Med sikte på detta arbetar vi så långt vi hinner med de konkreta ekonomiska frågorna i detta sammanhang.

Det är viktigt att knyta samman den här diskussionen så att det finns ett informationsläge. Men det måste också finnas en förståelse för att detta är en i vidaste mening internationell fråga där vi måste arbeta på många olika fronter samtidigt. För att vara framgångsrik i det arbetet – det är den viktiga strategiska frågan – måste man också visa att man är beredd att göra saker utöver det vanliga för egen del tillsammans med sina närmaste grannar. Det är den inriktning som erfarenhetsmässigt är mest framgångsrik när det gäller den här typen av frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Hänvisning av proposition 1993/94:105 till utskott

Proposition 1993/94:105 Förslag om tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 föredrogs och hänvisades till utskott enligt följande:

Avsnitt 1	Inledning (textavsnitt) till finansutskottet
Avsnitt 2	Justitiedepartementet till konstitutionsutskottet
Avsnitt 3	Utrikesdepartementet till utrikesutskottet
med undantag för punkt
3 E 3 Exportkreditnämnden, täckande av vissa utgifter för
skadeersättningar till näringsutskottet
Avsnitt 4	Försvarsdepartementet till försvarsutskottet
Avsnitt 5	Kommunikationsdepartementet till trafikutskottet
Avsnitt 6	Finansdepartementet till finansutskottet
med undantag för punkterna
2 B Skatteförvaltningen och exekutionsväsendet
mom. 1 och 2 till skatteutskottet
mom. 3 till lagutskottet
5 F Statliga arbetsgivarfrågor till arbetsmarknadsutskottet
7 Mervärdesskatt på posttjänster till skatteutskottet
Avsnitt 7	Utbildningsdepartementet till utbildningsutskottet
Avsnitt 8	Jordbruksdepartementet till utbildningsutskottet

- Avsnitt 9 Arbetsmarknadsdepartementet till arbetsmarknadsutskottet
Avsnitt 10 Kulturdepartementet till kulturutskottet
Avsnitt 11 Näringsdepartementet till näringsutskottet
med undantag för punkt
6 F 10 Statens råd för byggnadsforskning: Förvaltningskostnader till bostadsutskottet
Avsnitt 12 Miljö- och naturresursdepartementet till jordbruksutskottet
Avsnitt 13 Förteckning över anslag på tilläggsbudget till statsbudgeten för budgetåret 1993/94 till finansutskottet

5 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Proposition
1993/94:93 Förändrat ersättningssystem för vuxentandvård

6 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 11 januari

1993/94:285 av *Lennart Rohdin* (fp) till statsrådet Alf Svensson om zigenarna:

I det forna Öst- och Centraleuropa finns i storleksordningen 10 miljoner zigenare eller roma. Det är en folkgrupp som inte är erkänd någonstans. Ett folk utan hemvist på samma sätt som judarna före Israels tillkomst, som palestinierna hittills varit och som kurderna fortsätter att vara. Det är en folkgrupp som inget majoritetssamhälle visat någon vilja att öppna sig för. Under andra världskriget var zigenarna en av de folkgrupper som utsattes för systematiskt folkmord. Pogromer mot zigenare är vardag även i Europa efter murens fall. Bakom siffrorna på asylsökande i Västeuropa, även i Sverige, från flertalet nya demokratier i det forna kommunistväldet döljer sig otaliga zigenare – även från krigets Jugoslavien. Zigenarna kan mycket väl komma att bli 90-talets största flyktingfråga i Europa – trots det vi har bevittnat i det sönderfallande forna Jugoslavien.

Vad gör Sverige för att medverka till att förhindra att zigenarna blir 90-talets stora flyktingkatastrof i Europa?

1993/94:286 av *Eva Zetterberg* (v) till utbildningsministern om en samvetsklausul på utbildningsområdet:

Regeringen har ensidigt tillsatt en utredning med syfte att införa en s.k. samvetsklausul. Enligt direktiven skall inriktningen vara att ge studenter

som av etiska, religiösa eller andra skäl vill avstå från ett visst utbildningsmoment möjlighet att göra detta. Främst skulle detta gälla vårdyrkeslinjer.

Prot. 1993/94:50
12 januari 1994

Eftersom Vänsterpartiet tycker att en samvetsklausul är en felaktig begränsning av utbildningen vill jag fråga utbildningsministern:

Kommer regeringen att införa en samvetsklausul enligt de intentioner som finns i kommittédirektiven?

7 § Kammaren åtskildes kl. 11.09.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 24 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

LISBET HANSING ENGSTRÖM

/Barbro Nordström

Innehållsförteckning

Onsdagen den 12 januari

1 § Meddelande om val	1
Talmannen	
2 § Svar på interpellation 1993/94:73 om samspelet mellan den eko- nomiska politiken och miljöpolitiken	1
Finansminister Anne Wibble (fp)	
Stefan Attefall (kds)	
Lennart Brunander (c)	
Jan Jennehag (v)	
Margareta Winberg (s)	
Lennart Fremling (fp)	
Sören Norrby (fp)	
Lena Klevenås (s)	
Miljöminister Olof Johansson (c)	
3 § Svar på interpellation 1993/94:74 om kärnkraftverk i Central- och Östeuropa	24
Miljöminister Olof Johansson (c)	
Annika Åhnberg (-)	
4 § Hänvisning av proposition 1993/94:105 till utskott	33
5 § Bordläggning	34
6 § Anmälan om frågor	
1993/94:285 av Lennart Rohdin (fp) om zigenarna.	34
1993/94:286 av Eva Zetterberg (v) om en samvetsklausul på ut- bildningsområdet.	34